

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускної кафедри
_____ Н. Ф. Ржевська
«_____» _____ 20 __ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «ШВЕДСЬКА МОДЕЛЬ ПОЛІТИКИ НЕЙТРАЛІТЕТУ»

Виконавець: студентка 4 курсу, 408 групи, Цибровська Діана Сергіївна

Керівник: доктор історичних наук, проф., професор кафедри міжнародних відносин, інформації та регіональних студій Троян Сергій Станіславович

Нормконтролер

_____
(підпис)

_____
(П.І.Б.)

КИЇВ 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ШВЕЦІЯ ЯК РЕГІОНАЛЬНИЙ МІЖНАРОДНИЙ АКТОР.....	8
1.1. Постбіполярна міжнародна система у регіональному вимірі.....	8
1.2. Швеція у регіональних міжнародних зв'язках і організаціях.....	14
РОЗДІЛ 2. НЕЙТРАЛЬНИЙ СТАТУС ШВЕЦІЇ: ХАРАКТЕР, ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ.....	23
2.1. Сутність, генеза і еволюція нейтралітету Швеції.....	23
2.2. Конституційні та міжнародно-правові засади й особливості шведського нейтралітету.....	38
РОЗДІЛ 3. МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ ШВЕЦІЯ – УКРАЇНА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.	Error! Bookmark not defined.
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62
ДОДАТОК.....	71

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ООН	– Організація Об'єднаних Націй
НАТО	– Організація Північноатлантичного договору
ЄС	– Європейський Союз
ЗЄС	– Західноєвропейський союз
ЄЕС	– Європейська економічна спільнота
ОБСЄ	– Організація з безпеки і співробітництва в Європі
ВПС	– Військово - повітряні сили
ЄАВТ	– Європейська асоціація вільної торгівлі
СОТ	– Світова організація торгівлі
МВФ	– Міжнародний валютний фонд
СБ	– Світовий банк
ОНУК	– миротворча операція Організації Об'єднаних Націй в Конго в 1960 - 1964 роках
UNCIP	– миротворча операція Організації Об'єднаних Націй в Кашмірі в 1949р.
NORDEFSCO	– The Nordic Defence Cooperation – Північноєвропейське оборонне співробітництво
NORDCAP	– компонент Північноєвропейського оборонного співробітництва, який займається координацією політики країн Північної Європи щодо забезпечення миру.
NORDSUP та NORDAC	– компоненти Північноєвропейського оборонного співробітництва, які впливають на взаємодію міністерств оборони та обмін технологіями.
МССБ	– Міжнародні сили сприяння безпеки
СІДА	– Шведське агентство міжнародного розвитку
SKI	– Шведський інспекторат ядерної енергетики

ТЕМПУС

– освітня програма Європейського Союзу, яка підтримує модернізацію системи вищої освіти та створює простір для співпраці в країнах-партнерах ЄС через університетські проекти.

ВСТУП

Актуальність теми. Зовнішня політика держави спрямована, в першу чергу, на забезпечення власних національних інтересів. Кожна держава розробляє стратегію діяльності у міжнародному середовищі, шляхи, методи і засоби її реалізації у відповідності до викликів і загроз на міжнародній арені.

Швеція привертає зростаючу увагу дослідників в силу різноманітних причин. Про цю країну у широкої світової спільноти склалася думка, як про модель політичного і економічного розвитку, зразок участі у світовій політиці. Крім того, в міжнародних відносинах Швеція грає роль значно перевищуючу її політичні, військові та економічні параметри.

Шведський нейтралітет відноситься до колишньої політики нейтралітету Швеції в збройних конфліктах, яка діяла з початку XIX століття до 2009 року, коли Швеція уклала різні договори про взаємну оборону з ЄС та іншими країнами Північної Європи.

Попередня політика нейтралітету Швеції виникла в основному в результаті участі Швеції в наполеонівських війнах, в ході яких було втрачено понад третину території країни, включаючи травматичну втрату Фінляндії на користь Росії. З часів наполеонівських воєн Швеція не ініціювала ніяких прямих збройних конфліктів. Проте, збройні сили і уряд Швеції брали участь в великих миротворчих операціях та інших функціях військової підтримки по всьому світу.

Водночас нейтралітет Швеції під час Другої світової війни згодом став предметом численних суперечок і спорів. Справа в тому, що незважаючи на британську військово-морську блокаду нацистської Німеччини і офіційно запропоновані наміри шведського уряду зберегти політичний нейтралітет, Швеція експортувала залізну руду для постачання військової промисловості нацистської Німеччини через норвезький порт Нарвік.

Залежність військової промисловості нацистської Німеччини від поставок шведської залізної руди стала основною причиною, по якій

Великобританія і їх союзники почали операцію «Уілфред» і Норвезьку кампанію на початку квітня 1940 року. На початок червня 1940 року Норвезька кампанія стала для союзників провалом, і забезпечуючи доступ до норвезьких портів силою, нацистська Німеччина могла отримати шведську залізну руду, необхідну для військового виробництва, незважаючи на британську військово-морську блокаду.

Після Другої світової війни Швеція міцно стала на рейки міжнародної політики нейтралітету, залишаючись її незмінною прихильницею фактично до завершення епохи Холодної війни і формування нових основ постбіполярного світопорядку. Ситуація почала змінюватися після вступу Швеції до Європейського Союзу в 1995 році. На практиці Швеція як і раніше залишається нейтральною і неприєднаною країною щодо зовнішньої політики і політики безпеки. Водночас країна підтримує міцні зв'язки з НАТО, що не лише наповнило новим змістом її зовнішньополітичну модель поведінки, але й викликало, подекуди доволі гострі дискусії в шведському політикумі та суспільстві щодо сучасного стану і перспектив шведського нейтралітету.

Актуальність дослідження пояснюється тим, що досвід Швеції у конструюванні власної моделі організації зовнішньополітичного процесу може виявитись корисним в умовах розбудови Україною демократичних засад здійснення зовнішньої політики. Крім того, аналіз теорії і практики зовнішньої політики Швеції може допомогти у визначенні зовнішньополітичної поведінки тієї чи іншої держави, в тому числі і України.

Відомо, що в українській політичній науці на сьогодні відсутні комплексні дослідження проблем інституту нейтралітету і трансформації його концепту в умовах глобалізації та постбіполярності в тому числі. Це стосується й особливостей становлення і механізмів функціонування шведської політики нейтралітету. Існуючі публікації загалом торкаються тільки її окремих аспектів і мають в основному формат статей. Зокрема, це праці В. Вдовенко, Г. Перепелиці, В. Кружкова, Г. Яворської, Н. Мельник тощо.

Мета роботи – вивчити та дослідити характер і особливості шведської моделі політики нейтралітету.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання**:

- Охарактеризувати постбіполярну міжнародну систему в регіональному вимірі;
- Дослідити політику Швеції у регіональних міжнародних зв'язках і організаціях;
- Визначити сутність, генезу і еволюцію нейтралітету Швеції;
- Вивчити конституційні та міжнародно-правові засади й особливості шведського нейтралітету;
- Проаналізувати міждержавні відносини Швеція - Україна на сучасному етапі.

Об'єкт роботи – зовнішня політика Швеції в сучасній системі міжнародних відносин.

Предмет роботи – характер і особливості сучасного нейтралітету Швеції.

Методи дослідження. Для вирішення мети і завдань, поставлених у дослідженні, було використано принципи науковості, об'єктивності, поліфакторності, системності у поєднанні з методами аналізу документів, компаративізму, сценарний аналіз та SWOT-аналізу.

Теоретичне і практичне значення дослідження визначається її актуальністю та можливістю використання результатів і положень кваліфікаційної роботи для вивчення історії і сучасного стану політики нейтралітету європейських держав на прикладі шведської моделі.

Структура та обсяг дослідження. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел, який нараховує 103 позицій.

РОЗДІЛ 1. ШВЕЦІЯ ЯК РЕГІОНАЛЬНИЙ МІЖНАРОДНИЙ АКТОР

1.1. Постбіполярна міжнародна система у регіональному вимірі

Термін постбіполярність характеризує певну невизначеність сучасної міжнародної структури. У ньому, на відміну від біполярності чи багатополарності, що відповідає конкретним періодам історії, немає однозначної оцінки структури. Більше того, навіть при такій однозначній оцінці було б досить проблематично застосувати аналогію з попередніми системами, або біполярними, або багатополарними [3, с.25].

Таким чином, постбіполярність означає не лише констатацію кінця біполярності, але й сумнів щодо полярності загалом, принаймні в її традиційному розумінні.

Постбіполярна система міжнародних відносин не лише змінює традиційні та звичні слова. Перш за все, вона визначає нові правила гри для всіх сил.

Серед таких нових правил найважливішими є загрози національній безпеці, створені новою системою. Їх традиційний список включає несприятливий баланс сил, що робить політичні позиції вразливими; відставання в економічному розвитку, що тягне за собою технологічне відставання та звуження політичних можливостей; соціальні та демографічні проблеми різного характеру, зменшують кількість і якість головного енергетичного ресурсу держави – її народу [10, с. 38].

Можна зазначити, що традиційні загрози національній безпеці пов'язані з реалістичним тлумаченням поняття сили і, відповідно, спираються на її основні ознаки, визначені в тих самих межах.

Такі загрози не можна недооцінювати. Все, що призводить до зменшення сили держави – до її ослаблення, є стратегічно небезпечним. Керуючись цією ситуацією, держави постбіполярного світу укладають союзи, починають війни, встановлюють контроль, особливо в стратегічно важливих

регіонах. Загрозою в цьому сенсі може бути як неможливість своєчасно розповсюдити свій вплив, так і можливість встановлення впливу інших на власну територію. Звичайно, на відміну від часів холодної війни, мова не йде про повний і безумовний контроль зовнішньої політики [14, с.19-20].

Сучасний світ толерантний до проявів незалежного мислення. Однак ступінь реальної незалежності держави при прийнятті зовнішньополітичних рішень може суттєво змінитися, і загроза її зменшення залишається однією з найнебезпечніших.

Окрім втрати політичної незалежності, у списку традиційних загроз є уповільнення або недостатньо високі темпи економічного розвитку. Наразі економічні параметри вважалися другорядними, такими, що за значенням вони поступаються політичним та військовим.

Однак реалії світової політики у другій половині ХХ ст. з її процесами економічної інтеграції, поживавленням торгівлі та підвищенням політичної ефективності економічних інструментів змінили цю точку зору [67, с.70].

Сьогодні втрати в темпах економічного розвитку небажані не лише тому, що вони мають негативні політичні наслідки, а й тому, що проявляються значно ширше, впливаючи як на саму економічну сферу, так і на соціальну сферу в цілому.

Традиційні військово-політичні та відносно нові економічні загрози аж ніяк не вичерпують проблем, які покликана вирішувати зовнішня політика держави.

Сучасний глобалізований світ змушений вирішувати екзотичні проблеми. Сюди входять, наприклад, забезпечення участі держави в технологічному розвитку, доступ громадськості до нових технологій та інформації, інформаційна безпека набуває стратегічного значення, оскільки її важливість вже не обмежується знаннями про можливі дії інших держав, а також поширюється до багатьох інших важливих елементів захисту безпеки та національних інтересів. Власність, доступ та можливість створювати та

обробляти інформацію стають все більш важливими для здатності держави проводити ефективну зовнішню політику [77, с.21-22].

Ефективність зовнішньої політики значною мірою визначається здатністю діагностувати потенційно небезпечні міжнародні конфлікти та розробляти заходи щодо їх запобігання або вирішення. У цьому відношенні відмінності в постбіполярному світі виявляються в поширенні та посиленні нових форм міжнародних конфліктів, а отже, і нових загроз [11, с.29-31].

Глобальні конфлікти між великими державами, що характеризували новітню історію світової політики, у сучасному світі замінюються різноманітними дрібнішими конфліктами численних типів і форм. Така різноманітність вимагає від держави гнучкої зовнішньої політики, в арсеналі якої є місце як традиційним засобам, таким як участь у союзах, так і новим динамічним методам.

Теоретична думка висуває дві основні концепції нового світу – концепцію багатополлярності та концепцію монополлярності, або мононаддержави. Перша із них стверджує, що з розпадом СРСР одна з основ біполярності зникла, і паралельно з цим зростав відносний політичний вплив ряду альтернативних для США центрів сили. Зникнення глобального воєнного протистояння виводить на перше місце конкуренцію в економічній сфері, і саме в цій галузі Сполучені Штати не є гегемоном [95, с.25-26].

Майбутнє світу прихильники цієї концепції бачать у співпраці та конкуренції основних інтеграційних формувань, які сформуують новий так званий концерт держав з метою захисту їх спільних інтересів на всій планеті. Поняття, що передбачають формування поліцентричної структури міжнародної системи, так чи інакше, вказують на зміни в традиційних групах суперечностей, а також на основні засоби їх врегулювання. Вони виходять для збільшення частки так званих нетрадиційних конфліктів (таких як цивілізаційні, релігійні, етнічні), а також зменшення ролі військового чинника у міжнародних відносинах. Ці зміни не сприяють встановленню будь-якого типу гегемонії у світі. Навпаки, вплив таких процесів, як, наприклад,

глобалізація, збільшує можливості системного впливу для широкого кола держав.

Альтернативна теорія моно-влади базується на твердженні американської тотальної гегемонії. Основна група її прихильників належить до реалістичної традиції – з акцентом на роль військового чинника у міждержавних відносинах. Розпад СРСР призвів до зникнення єдиного полюса, здатного кинути виклик США в головному аспекті – військовій могутності. Як наслідок, американське геополітичне домінування, підкріплене монополією на військову пересилу, стає унікальною формою політичної гегемонії, якої світ ще ніколи не знав [102, с.45].

Інтереси США у всіх регіонах, крім того, вони мають ресурси для їх захисту, для подальшого зміцнення свого домінуючого становища. Майбутнє світу в цьому випадку виглядає головним чином як фундаментальна боротьба між Сполученими Штатами, які прагнуть зберегти свою гегемонію, з одного боку, та коаліцією інших центрів сили, що прагнуть зруйнувати цю гегемонію, з іншого [20, с.56].

Історичний розвиток знову йде нелінійно, стрімко наближаючись до історичної віхи, яка відокремлює міжнародну систему від все ще численних варіантів її майбутньої внутрішньої структури, однаково можливо.

У той же час, основні параметри цього пристрою поки визначатимуться не лише державами, а й сплавом міжнародних суб'єктів різної зовнішньої форми, які у своїх діях розглядають територіальні кордони, скоріше, як перешкоду на шляху досягнення своїх глобальних цілей. Держави продовжуватимуть існувати, але все більший інституційний контекст соціальних процесів і технологій, які вже частково вийшли з-під їх контролю.

У постбіполярному світі формується і еволюціонує складна ієрархічна структура, особливістю якої є співіснування різних типів полярності. Складність полягає не у визначенні структури як моно- або багатополлярної, а в демонстрації співіснування таких структур [23, с.35-36].

Суперечка навколо конфігурації структури постбіполярних міжнародних відносин спрямована на виявлення якогось універсального визначального принципу, який би впливав із структурних характеристик і регулював би всі відносини в системі, так само, як за часів холодної війни, наявність двох полюсів та логіка біполярної гри з нульовою сумою дозволили пояснити кожен міжнародний конфлікт.

У той же час вчені неминуче стикаються з принциповою неможливістю як емпіричного підтвердження, так і спростування гегемонії Сполучених Штатів. Наслідком цього є довга дискусія про можливі межі такої гегемонії, метою якої є той самий пошук універсального принципу, який дозволив би знайти ключ до будь-якої міжнародної події сучасності, адже історія показала, що однозначне знання конфігурації структури може стати таким ключем [76, с.69-70].

Нинішня структура не передбачає того виду спрощення, яке було б бажаним. У ній немає єдиного принципу, який би регулював відносини між усіма суб'єктами. Але система складається щонайменше з двох принципово різних структур, кожна з яких керується власними принципами розвитку.

У запропонованій моделі постбіполярна система в першому наближенні виглядає як монополярна система, в якій функцію так званого колективного гегемона виконує група держав, об'єднаних ліберальною ідеологією та принципами вільної торгівлі.

Подальший аналіз може охарактеризувати структуру відносин у рамках цього колективного гегемону як багатополярну. У той же час відносини між іншими державами визначаються існуючими регіональними та місцевими структурами, частина яких залишилася з попереднього періоду, частина виникла у відповідь на нові диверсифіковані загрози. Таким чином, в постбіполярній міжнародній системі діють різні закони структурної організації [71, с.14].

Загалом постбіполярну структуру можна представити на двох рівнях:

- центр міжнародної системи;

– периферія міжнародної системи.

Незважаючи на неомарксистську термінологію, це означає, що відносини центру, до якого мають держави, що мають значну кількість військових та / або економічних та / або організаційних ресурсів з периферією (відповідно, держави, які не мають зазначені групи ресурсів у достатній мірі) побудовано на принципах монополярності; водночас відносини як у центрі, так і на периферії є багатополлярними за своєю структурою.

Таким чином, формування структури постбіполярної системи міжнародних відносин відбувається як діалектичний процес взаємодії між тенденціями збереження наступності з попередньою історичною формою існування міжнародної системи, з одного боку, та радикальним оновленням з його суттєвих ознак, з іншого [52, с.14-15].

На даний момент основним механізмом регулювання, який визначає взаємозв'язок цих двох тенденцій, є зовнішня політика США, яка, як правило, характеризується спрямованістю на збереження і навіть зміцнення загальних принципів організації свого історичного попередника в постбіполярній структурі міжнародної системи. Перш за все, це стосується центрального місця США як домінуючої та структуроутворюючої складової міжнародної системи. Якщо динаміка процесів глобалізації міжнародних відносин залишатиметься на високому рівні, така політика США може призвести до збереження в нових історичних умовах деяких характеристик біполярної форми міжнародної системи, в результаті внутрішньої консолідації її ядра, що складається з кількох найбільш розвинених держав, якому також протистоїть більш уніфікована та однорідна за базовими соціально-економічними структурами периферія, до якої буде належати решта світу [25, с.49-52].

Постбіполярна міжнародна система сучасності характеризується насамперед зростанням ролі регіональних та субрегіональних систем, що в свою чергу зумовлено регіоналізацією, глобалізацією та фрагментацією. І дійсно, це можна пояснити тим, що у сучасному світі повністю формується нова геоструктура світу, новий світопорядок та світовлаштування, зокрема

світосприйняття. Ці нові тенденції виникли у другій половині 20 століття. В даний час вони наповнюються новим змістом, що відображається у процесі глобалізації, як у новому сучасному процесі розвитку.

Регіоналізм – це процес становлення цілісного регіону з сукупності держав, які поєднують у собі такі ознаки: географічну єдність території, спільні особливості культури та історичної долі, подібні типи та рівні економіки, а також об'єднану роботу країн у регіональних міжнародних організаціях. Власне, процес регіоналізації являє собою підвищення ролі регіонів в соціально-економічному й політичному житті усього суспільства та окремих громадян. Значне міжнародне співробітництво регіонів утворює новий, динамічний рівень у транскордонних відносинах.

На сучасному етапі регіоналізм часто визначають двома напрямками: «старим регіоналізмом» та «новим регіоналізмом». На перетині цих напрямів виникли «єврорегіони», які охоплювали територіально-адміністративні одиниці по обидва боки кордонів. Їх утворення розпочалося в 80-х рр. 20 століття на базі міжурядових угод європейських держав. Метою створення європейського регіоналізму було прагнення зближення слабких та сильних, бідних та багатих регіонів, і тому були утворені спеціальні інструменти та інститути. Наразі існують та діють спеціальні фонди для сприяння європейському регіоналізму та поширення ролі територій: Асамблея регіонів Європи (АРЄ), Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР), Секція координації Європейського сільськогосподарського координаційного та гарантійного фонду (ЕСКГФ), Європейський соціальний фонд (ЄСФ) та інші.

Беручи до уваги бурхливий розвиток Європейського Союзу, повністю зрозуміло, що політика сучасного регіоналізму допоможе послабити конфлікти, які виникають між народами різних культур, ідеологій, економік та інших факторів протягом історичних етапів, причому не використовуючи засобів примусу зі сторони центральних органів [103, с. 160-171].

1.2. Швеція у регіональних міжнародних зв'язках і організаціях

З розвитком глобалізації та інтеграції безпека втрачає своє значення для держав у традиційному розумінні захисту власних кордонів та населення. Військові, економічні, екологічні, технологічні проблеми виходять за межі однієї держави. Безпека в цих сферах не може бути забезпечена без взаємодії з іншими країнами. Саме ця обставина змушує нас поглянути ширше на саме поняття безпеки. Зростання невійськових ризиків без кордонів, поряд із військовим компонентом, значною мірою визначає характер загроз безпеці Європи. У сучасній політичній науці існує термін «розширена безпека», який використовується для включення нових ризиків у поняття безпеки та для підкреслення їх транскордонного характеру. Дослідники підкреслюють, що наднаціональна політика починає відігравати дедалі важливішу роль у світовій політиці.

Сучасна міжнародна практика європейської безпеки показує, що в ній можуть брати участь будь-які зацікавлені сторони, включаючи нейтральні держави. Політика нейтралітету більше не розглядається як перешкода для співпраці у цій галузі. Серед заходів нейтральних країн у забезпеченні європейської безпеки можна назвати такі: надання їм території для переговорних процесів та розташування штаб-квартир гуманітарних міжнародних організацій, участь цих країн у поселенні як посередників, а також деякі інші дії для підтримання миру [14, с.99].

У 20 столітті постало питання про суперечливий характер нейтральної держави та участі в ООН. Участь в організації колективної безпеки зобов'язує свого члена брати участь у санкціях проти агресора, які необхідні для спонукання держави припинити агресію. Відповідно до статей 41 і 42 Статуту ООН, санкції включають розрив економічних відносин, засобів зв'язку, перерву дипломатичних відносин з агресором, а також військові операції. Також член організації зобов'язаний забезпечити Раду Безпеки збройними силами та іншими заходами, включаючи право проходу через її територію.

Хартія нічого не говорить про винятки для нейтральних держав, вона є обов'язковою для всіх держав-членів ООН.

У той же час традиційне розуміння нейтралітету зберігається як обмеження політичної діяльності країн, які проголосили його в певних міжнародних сферах. Крім того, для таких держав все ще існують юридичні труднощі при вступі до міжнародних організацій, політичних союзів, таких як ЄС, НАТО. Існують міжнародно-правові норми та традиції, які обмежують можливості для нескінченного розширення тлумачень нейтралітету.

Незважаючи на це, в 1995 р. до Євросоюзу вступили такі нейтральні держави, як Швеція, Австрія та Фінляндія. Привабливість співпраці для підтримки безпеки та розвитку економічних зв'язків цілком очевидна [9, с.16-17].

У 2002 році правоцентристський уряд Швеції переглянув свою доктрину безпеки: підтримуючи принцип нейтралітету, він висловив готовність брати участь у підтримці глобального миру та безпеки.

Але можливість співпраці без вступу до міжнародної організації залишалася. Швейцарія, незважаючи на те, що не стала членом ЄС, не вибула з інтеграційного процесу і залишалася нейтральною у своєму традиційному трактуванні.

Слід зауважити, що можливість збереження деякими країнами нейтралітету в рамках Євросоюзу при схваленні всіх його установчих вимог залишається цілком реальною. У Хартії Європейської безпеки, прийнятий 18 листопада 1999 року на саміті в Стамбулі, країни, які її підписали, підтвердили право кожної держави вибирати на просторі ОБСЄ способи забезпечення своєї безпеки, що не суперечить збереженню права на нейтралітет [7, с.26-28].

Ст.13 абз.1 Амстердамського Договору 1997 року, який набрав чинності 1 травня 1999 року, передбачає можливість «конструктивно утримуватися» при виробленні спільної позиції з принципових питань зовнішньої політики безпеки Союзу.

В останні роки нейтральні країни дуже насторожено вносили радикальні зміни у свою зовнішню політику. Політика нейтралітету, що проводилася протягом різних періодів, мала своїм конкретним результатом зменшення реальної загрози участі відповідної держави у збройних конфліктах інших країн. Так чи інакше, нейтралітет допомагав підтримувати безпеку проголошуючої держави, і не було жодного випадку, коли це дало негативні наслідки. Тим часом консолідована політика Європи на світовій арені, як і раніше, має декларативний характер. Спільна зовнішня політика та політика безпеки Європейського Союзу, офіційно прийнята в Амстердамі, ще не виправдала покладених на неї сподівань. Європа ніколи не могла посісти своє місце на міжнародній арені як регіональне ціле. Суперечок та суперечностей всередині Європи достатньо, щоб не дати їй послідовно висловлюватися зі спільної позиції. Це ще раз підтвердило події в Іраці, які призвели до розколу думок [18, с.60].

Донедавна його потенціал здавався повністю вичерпаним і непридатним для сучасних міжнародних відносин, де глобалізація не дозволяє жодній країні світу залишатися осторонь численних міжнародних проблем. Але, незважаючи на те, що багато дослідників вважають нейтралітет застарілою формою зовнішньополітичної діяльності держав, політика нейтралітету незмінно залишається у міжнародній практиці.

Через зміни у світі, такі тенденції, як глобалізація та інтеграція, стає дедалі складніше дотримуватися класичної політики нейтралітету. Неучасть у союзах може завдати шкоди економічному та політичному розвитку. Тому шведське керівництво дійшло висновку про важливість вступу до деяких міжнародних організацій [30, с.47-48].

Однією з найважливіших міжнародних організацій сучасності є Організація Об'єднаних Націй (ООН) – універсальна міжнародна організація, що забезпечує мир, безпеку та міжнародне співробітництво. Вона була створена в 1945 р. з ініціативи провідних країн антигітлерівської коаліції (СРСР, США, Китай, Англія та Франція).

Цілями ООН є: підтримка миру та безпеки, вжиття ефективних колективних заходів щодо запобігання та усунення загроз миру та придушення актів агресії чи інших порушень миру. Врегулювання мирними засобами міжнародних суперечок або ситуацій, які можуть призвести до порушення миру, розвитку дружніх відносин між народами, здійснення міжнародного співробітництва у вирішенні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру; сприяння та розвиток поваги до прав людини та основних свобод для всіх, без різниці раси, статі, мови чи релігії; бути центром координації дій держав у досягненні цілей, що стоять перед Організацією [38, с.46-47].

Нейтралітет був офіційним курсом Швеції після Другої світової війни, але коли була утворена Організація Об'єднаних Націй, стало ясно, що Швеція також віддана просуванню демократії та захисту прав людини.

У 1946 р. Швеція стала членом ООН. Формально це може означати відступ та неприйняття політики нейтралітету, оскільки, на відміну від Ліги Націй, в ООН перед членами організації стояли обов'язкові вимоги щодо дій солідарності. Але Швеція заявила, що за умови створення блоків на світовій арені та паралізованої діяльності ООН Швеція покине організацію і продовжить свою політику нейтралітету [32, с.56-57].

За понад півстоліття співпраці шведська зовнішня політика залишається вірною курсу ООН. Про це свідчить активна участь у всіх миротворчих операціях. Будь то Африка чи Близький Схід, Східна Азія чи Афганістан. Миротворчі місії в Грузії, Індії, Пакистані та Косово не стали винятком. Швеція є дуже «слухняним» членом Організації Об'єднаних Націй, який беззаперечно виконує всі обов'язки країни-члена. Цілу картину псує лише той факт, що нещодавно ООН була незадоволена виконанням Швецією своїх зобов'язань щодо забезпечення біженців умовами, яких вони заслуговують. Щороку Швеція повинна приймати на свою територію 1900 біженців з різних країн, але в 2013 році майже 800 з них не змогли потрапити в країну через те, що уповноважені органи з цього питання не встигають їх правильно обробити.

Шведське керівництво отримало сувору догану не лише з цього питання, але і з питань, які стосуються людей з обмеженими можливостями. У країні умови для повноцінного життя людей з обмеженими можливостями недостатньо організовані. Є і позитивні риси: мова жестів, що використовується слабочуючими та глухими, отримала статус однієї з «мов меншин» [42, с.90].

Окрім соціальних та захищених питань, Швеція активно проводить політику вільної торгівлі. За час перебування в статусі нейтралітету цій невеликій європейській країні вдалося розвивати такі галузі, як: власне авіабудування, атомну енергетику, виробництво різної зброї, фармацевтичну промисловість та багато іншого [13, с.48-51].

Інтеграція – один із етапів глобалізації. В даний час Європейський Союз є однією з найбільш розвинених інтеграційних груп у світі. ЄС сьогодні є одним із центрів світової економіки, поряд із США та Японією. Держави-члени ЄС мають різний розвиток та різний рівень економіки. Швеція є однією з високорозвинених держав-членів Європейського Союзу.

Переговори про вступ Швеції до Європейського Союзу тривали з 1970-х років, але лише в 1995 році Швеція приєдналася до ЄС. Основна дискусія була викликана питанням, чи не зашкодить цей вступ до союзу традиційно нейтральної країни. Але після закінчення «холодної війни» шведи вирішили, що приєднання не означатиме приєднання до одного з протиборчих блоків, і 13 жовтня 1994 року в Швеції відбувся референдум, на якому була досить висока явка – 83%. Результат показав, що 52,3% виборців висловилися за вступ до Європейського Союзу.

Варто сказати, що противниками вступу Швеції до Європейського Союзу були ліві партії, які вказували на національні та культурні відмінності між Швецією та країнами-членами ЄС, говорили про проблеми в організації: лібералізація наркотиків, відсутність демократії та різко виступали проти інтеграції. Сьогодні вони продовжують критикувати ЄС як організацію, яка знищує суверенітет членів ЄС [12, с.70-71].

Недавні опитування показали, що сьогодні шведи не підтримали б членство в ЄС. Швецію недаремно називають країною євроскептиків. Так, у 2003 році, коли голосували за приєднання до Економічного та валютного союзу, шведи сказали «ні». Незважаючи на те, що під час референдуму прихильники запровадження євро мали в шість разів більше фінансування, а преса виступала за євро, змінити громадську думку не вдалося [22, с.51].

Одним з головних питань дослідників залишається значення участі Швеції в ЄС для політики нейтралітету, чи є приєднання автоматичним відхиленням цієї лінії політики. Багато хто дає негативну відповідь, але вважає, що інтеграція з часом ускладнить дотримання нейтралітету. Інтеграція вимагатиме участі у всіх, включаючи військові дії держав-учасниць.

Іншим важливим інтеграційним об'єднанням є Організація Північноатлантичного договору. Це військово-політичний блок, який сьогодні об'єднує більшість європейських країн. Створений під час «холодної війни» для протидії СРСР, він не розпався разом із розпадом біполярного світу, і сьогодні він намагається відіграти роль глобального регулятора безпеки. Незважаючи на те, що Швеція не є членом НАТО, її активні зв'язки з організацією породжують суперечки щодо актуальності нейтралітету та співпраці з військово-політичним блоком [17, с.26-29].

Захоплюючим аспектом зовнішньої політики Швеції є її тісна співпраця з Організацією Північноатлантичного договору. Вже кілька років деякі шведські політики говорять про важливість вступу в НАТО для країни, посиляючись на аргументи, незважаючи на закінчення «холодної війни», можливість загрози зі сходу.

У 2014 році Швеція та Фінляндія підписали угоду з НАТО в Уельсі про військову допомогу в кризових ситуаціях. Цікаво, що останній саміт був також присвячений перегляду відносин країн Альянсу з Москвою, і Расмуссен назвав протистояння Росії та Заходу на тлі української кризи найсерйознішим викликом для альянсу з часів холодної війни. Примітно, що, незважаючи на те,

що саміт проводився не лише для країн-членів НАТО, Росію на нього не запрошували [45, с.78-79].

На саміті, зокрема, були передбачені умови, за яких сили швидкого реагування НАТО матимуть право проводити навчання у Швеції та Фінляндії, а їх уряди зобов'язані вирішувати технічні та матеріально-технічні проблеми, включаючи забезпечення військових персоналу альянсу продовольством, паливом та боєприпасами. Крім того, угоди дають силам альянсу можливість вільно пересуватися в повітрі, наземному та морському просторі Фінляндії та Швеції у разі кризи.

До 1997 року у Швеції існував секретний підрозділ ВПС. Він був пов'язаний з Данією та Норвегією. Завданнями були транспортування агентів НАТО до фінського кордону та проведення навчань та розвідки в інтересах Організації Північноатлантичного договору.

У 1998 році фінансування підрозділу було припинено, а його остання запланована робота була скасована. Відтоді його вже не існує.

Сьогодні співпраця з НАТО здійснюється в рамках Північного оборонного співробітництва. Північне оборонне співробітництво було створене у 2009 році для військового співробітництва між Швецією та Фінляндією, а також Данією, Норвегією, Ісландією, які є членами Північноатлантичного альянсу [49, с.98].

У рамках цього союзу у 2014 році міністри оборони Швеції та Фінляндії прийняли план взаємодії військових відомств двох країн. Було обговорено питання створення спільних авіаційних та морських підрозділів двох країн, що нададуть Швеції та Фінляндії можливість направити війська з порівнянним сучасним потенціалом для участі в операціях ЄС, ООН та НАТО з вирішення кризових ситуацій у світі.

У квітні 2015 року Стефан Льовен, голова Шведської соціал-демократичної партії, відвідав США, де зустрівся з віце-президентом США Джо Байденом.

Під час зустрічі Стефан Льовен заявив, що нарощування військової сили Росії та анексія Криму змусили Росію розглядати більш серйозно з точки зору військової загрози. А активне озброєння Росії – одна з причин, чому шведський уряд та опозиція ведуть переговори щодо нарощування військового потенціалу Швеції. Джо Байден привітав військову стратегію Швеції, яка передбачає тіснішу співпрацю з НАТО.

Тим часом офіційна позиція Швеції щодо членства в НАТО є негативною. Марго Уолстем, міністр закордонних справ Швеції, у січні під час дискусій у Риксдагу країни, які були присвячені питанню вступу Швеції до Альянсу, відхилила пропозиції щодо необхідності вивчення питання вступу Швеції до організації [44, с.91].

Можна зробити висновок, що сьогодні Швеції важко залишатися поза діяльністю міжнародних організацій. Але статус Швеції як нейтральної держави ставиться під сумнів, незважаючи на декларативні заяви політиків цієї країни.

РОЗДІЛ 2. НЕЙТРАЛЬНИЙ СТАТУС ШВЕЦІЇ: ХАРАКТЕР, ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ

2.1. Сутність, генеза і еволюція нейтралітету Швеції

Інститут нейтралітету є однією із загальних форм зовнішньополітичної стратегії ряду держав, хоча його потенціал, як може здатися, повністю вичерпаний і непридатний для сучасних міжнародних відносин, де практично жодна з країн не залишається осторонь численних міжнародних проблеми [47, с.10].

«Шведська модель нейтралітету» – це особливий політичний та юридичний статус країни, який забороняє брати участь та надає право не брати участь у війнах між іншими державами та не бути учасником у війнах в мирний час.

Для постійного нейтралітету держави необхідно вділити три основні умови:

- уникнення подій та діяльності, які могли б стати причиною війни;
- уникнення членства у воєнних блоках;
- міжнародне визнання та міжнародні гарантії такого статусу.

За останні десятиліття характер загроз та причини можливих зіткнень значно змінилися. Події у світі стали розвиватися таким чином, що кількість регіональних конфліктів зростала. Про це свідчать дані Стокгольмського міжнародного інституту досліджень миру, одного з провідних міжнародних центрів аналізу конфліктів.

У той же час нейтралітет як форма вирішення конфліктів, шляхом діалогу та пошуку взаємовигідних рішень, незмінно залишається у міжнародній практиці та доводить свою життєздатність. З появою нових вогнищ конфліктів нейтралітет країн, які традиційно займають позицію неучасті у війнах, знову стає актуальним, і їх престиж також зростає [91, с.56-57].

Слід зазначити, що в період між двома світовими війнами шведська влада приділяла особливу увагу зусиллям щодо зміцнення внутрішньополітичної ситуації. Однак загострення ситуації в регіоні та світі підштовхнуло скандинавську державу до розгляду можливих альтернатив у галузі національної безпеки.

Отже, зовнішня політика Швеції у 1930-х рр. спочатку постає як добре продумана доктрина, і нейтралітет, який, як правило, змінювався залежно від конкретних історичних умов, стає її інструментом [101, с.214].

Нейтралітет Швеції є майже унікальним явищем, оскільки лише дві значні європейські країни, Швеція та Швейцарія, протягом кількох років зуміли утриматися від втручання у європейські військові операції.

Ось чому нейтралітет Швеції та Швейцарії набув міфічного відтінку у повсякденній свідомості і став розглядатися багатьма політиками і навіть в деяких наукових публікаціях як своєрідна ідеальна форма політики невтручання невеликої держави у воєнні конфлікти та неучасть у військових блоках та союзах.

Такий підхід до нейтралітету Швеції, особливо у відриві від історичної дійсності, не відповідає дійсності. Крім того, нейтралітет Швеції систематично порушувався протягом усього 20 століття, а сама Швеція балансувала між різними державами, щоб зберегти свою політичну незалежність та територіальну цілісність [97, с.24-25].

Нейтралітет Швеції був обумовлений багатьма причинами:

- по-перше, це невелика країна з невеликими людськими ресурсами та невеликим економічним потенціалом;
- по-друге, Швеція експортувала сировину (переважно залізну руду, нікель, кольорові метали, вугілля) як до країн Антанти, так і до країн Потрійного союзу. Оскільки це принесло значні прибутки, не було стимулу псувати відносини з провідними країнами;
- по-третє, нейтралітет Швеції не був суворим [83, с.67].

Політика нейтралітету Швеції сягає корінням на початку XIX століття, проте точна дата все ще є предметом суперечок. К. Аджиус датує початок шведської політики нейтралітету 1814 роком, коли відразу після успішної війни з Норвегією, будучи на той час наслідником, Карл XIV Йохан оголосив про офіційне неприєднання країни до військових блоків та участь у європейських війнах. Пізніше ці принципи були закріплені у зверненні Карла XIV Йогана до Риксдагу в 1818 році.

Існує також точка зору, згідно з якою Швеція стала нейтральною лише в 1834 р., коли Карл Йохан напередодні війни у східному питанні між Великобританією та Росією направив відповідні меморандуми урядам обох країн, в яких він оголосив про намір Швеції зберегти нейтралітет у можливому конфлікті [72, с.45].

У будь-якому випадку, ключовим моментом у виборі зовнішньополітичного курсу неучасті у війнах було прагнення Карла XIV консолідувати суспільство, створивши тим самим умови для подальшого соціального, економічного та політичного розвитку держави. Ця політика переслідувала більш амбітну мету, ніж просто збереження суверенітету, і виходила за рамки традиційної реалістичної парадигми.

Попри всі прагнення Карла XIV обрати особливий шлях для Швеції, його наступники навряд чи могли пожертвувати політичними інтересами для досягнення миру. Наприклад, Оскар I підтримував Данію у війнах проти Пруссії за Шлезвіг, посилаючи корпус добровольців, але утримався від офіційного оголошення війни [65, с.87-88].

Взаємозв'язок миру та нейтралітету у Швеції простежується навіть на початкових етапах її історії. Початковою точкою мирної політики Швеції є 15 серпня 1814 р. – перший день після підписання мирного договору з Норвегією в Моссі, після чого Швеція не брала активної участі у війнах. Застосовуючи термінологію Дж. Гальтунга, можна говорити про побудову «негативного миру» між Швецією та іншими державами, що триває вже більше 200 років [68, с.45].

Громадські рухи та діяльність еліт значною мірою сприяли збереженню орієнтації на нейтралітет та проведенню мирної політики. У 1883 р. у Швеції було створено Товариство миру та арбітражу. У 1880-х рр. ця організація та асоціації в інших скандинавських країнах активно закликали до відмови від війни, роззброєння та верховенства міжнародного права, а також до нейтралітету північних країн.

Пізніше позиція Шведського товариства за мир і арбітраж отримала підтримку таких впливових організацій, як Міжнародне бюро миру та Міжнародна жіноча ліга за мир і свободу [61, с.50-51].

У другій половині XIX ст. шведський нейтралітет активно підтримувався робітничим рухом та Соціал-демократичною партією, які поділяють позиції антимілітаризму та міжнародної солідарності робочого класу. Пізніше до них приєднався шведський жіночий рух за мир.

У 1905 р., коли Норвегія проголосила свою незалежність, лише активна кампанія з боку соціал-демократів та деяких представників ліберального руху змогла утримати правочентристські кола від військового вторгнення. Перша світова війна через свій глобальний характер також поставила під сумнів політику нейтралітету – критикували зовнішню політику Швеції, яка розглядалася скоріше як «дружня» по відношенню до Німеччини, а не суворо нейтральна [62, с.277].

Подібна ситуація виникла на початку Другої світової війни, коли після невдалих спроб запобігти війні та створити систему колективної безпеки, засновану на міжнародному праві та керівництві Ліги Націй, Швеція знову обрала політику нейтралітету. Звичайно, шведська реалізація принципів нейтралітету у Другій світовій війні може бути піддана критиці [78, с.41-42].

Відомо, що Швеція співпрацювала з Німеччиною, забезпечуючи її інфраструктуру (зокрема, для транспортування німецької 163-ї піхотної дивізії до Фінляндії), а також постачала сировину та промислову продукцію.

Слід також зазначити, що політика нейтралітету у Другій світовій війні дозволила Швеції зберегти суверенітет та більшу незалежність порівняно з

Францією, Норвегією чи Данією. Завдяки цьому Швеція, зокрема, змогла стати притулком для десятків тисяч євреїв, яких переслідували в Європі [86 с.79].

Використовуючи концепції теорії реалізму, можна сказати, що на той час шведський нейтралітет виконував свою основну функцію – він зберігав свій суверенітет в умовах існуючої системи двох військових блоків. Ще однією «реалістичною» функцією нейтралітету, яку використовувала Швеція, була можливість економічного співробітництва з державами, що входять до різних блоків.

Водночас слід підкреслити, що вибір постійного нейтралітету не свідчив про одностайність усіх зацікавлених політичних кіл. Починаючи з ХІХ століття, політичні дискусії висловлювали занепокоєння щодо погіршення іміджу країни, залежності Швеції від волі великих та агресивних держав, критикували відмову від війни як ефективного, і навіть природного, політичного інструменту. Ось чому шведське керівництво прагнуло до прагматизму та збереження маневреності в рамках свого нейтрального курсу, а також забезпечення обороноздатності країни.

Водночас, з точки зору пацифістських організацій та робітничого руху, вибір на користь нейтралітету засвідчив відданість Швеції ідеям інтернаціоналізму та міжнародної солідарності [48.с.30-31].

Як зазначає М. Мальмборг, саме під час холодної війни відбувався процес остаточного нейтралітету як державотворчої ідеї Швеції [103, с.39]. Відразу після закінчення Другої світової війни Швеція намагалася створити північну систему безпеки разом із Норвегією, Ісландією, Фінляндією та Данією. Планувалося засновувати цю ідею на принципі нейтралітету між двома блоками, але ця ідея не була реалізована.

Після цього, в 1949 р., Шведський Риксдаг сформулював позицію нейтралітету у зовнішній політиці, яка визначалася як «політика неприєднання до військових союзів у мирний час та нейтралітету на війні». На цьому етапі шведська модель безпеки включала три умови: неприєднання до військових

блоків; незалежна система оборони; громадська підтримка. Цей курс називається політикою «надійного нейтралітету». Головною установою, яку країна мала намір використовувати для сприяння миру, була ООН.

Середина ХХ століття ознаменувала для Швеції нову віху у розвитку зовнішньої політики. Для оцінки «мирної» орієнтації зовнішньополітичного курсу можна звернутися до положень, сформульованих Б. Офферманом, У. Альбрехтом та П. Йоннемі, які запропонували такі три критерії: посередництво у вирішенні конфліктів; забезпечення «добрих послуг» між двома сторонами; пропаганда принципу універсалізму, суть якого зводиться до того, що у світі існує багато проблем, і лише спільні дії всіх сторін можуть сприяти їх вирішенню. Багато в чому офіційна міжнародна діяльність Швеції демонструє відповідність цим критеріям [79, с.14-15].

У 1951 р. Швеція утрималася від голосування в Генеральній Асамблеї щодо санкцій проти Китаю, війська якого брали участь у війні в Кореї; у 1953 р. Д. Хаммаршельд став Генеральним секретарем ООН, відмовившись від жорсткої дипломатії щодо Індії та Пакистану через спалах конфлікту в Кашмірі.

На Корейському півострові Швеція створила польовий госпіталь для поранених, а також спільно організувала з Швейцарією Комісію з контролю нейтральних держав для регулювання відносин між Північною та Південною Кореєю. Швеція також брала участь у ряді миротворчих операцій, таких як операція ONUC в Конго (1960-1964) та операція UNCIP в Кашмірі (1949) [16, с.66].

Тоді ж Швеція стала однією з перших держав, в яких проблеми війни та миру піднімалися на академічному рівні: у 1964 р. за ініціативою Прем'єр-міністра Т. Ерландера на честь було створено Стокгольмський інститут досліджень миру 150-ї річниці шведського нейтралітету, а також Інститут досліджень миру при Університеті Гетеборга.

Ключовим моментом у наданні Швецією «добрих послуг» було налагодження співпраці між військовими блоками, які очолювали СРСР і

США. Після прийняття доктрини «надійного нейтралітету» країна мала проблеми з обома наддержавами [26, с.84].

Шведська сторона активно критикувала політику США у В'єтнамі, введення радянських військ до Угорщини та Чехословаччини, а також розгортання нового конфлікту між наддержавами в Афганістані, що важко потягнув Москву та Вашингтон. Однак зусилля Швеції зблизити обидві сторони сприяли організації Стокгольмської конференції з охорони навколишнього середовища в 1972 році під егідою ООН.

Швеція також підтримала Фінляндію в організації Конференції з питань безпеки та співробітництва в Європі в 1975 році. Прем'єр-міністр Швеції У. Пальме надав велике значення нейтралітету під час холодної війни: міст між Заходом та Сходом [94, с.15-16].

Принцип універсалізму активно пропагувався шведським керівництвом, часто разом з Фінляндією, яка також дотримувалася політики нейтралітету. Швеція стала одним з лідерів міжнародного руху за роззброєння. У 1963 р. Прем'єр-міністр Т. Ерландер підтримав ініціативу президента Фінляндії У. Кекконена про створення без'ядерної зони на півночі Європи. Швеція також була членом Комітету з роззброєння вісімнадцяти держав (1962-1968), який згодом склав проект Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. З 1972 р. країна бере активну участь у роботі групи N + N (нейтральних та позаблокових держав) в рамках ОБСЄ.

При всьому цьому не можна говорити про військово-політичну незалежність Швеції від інших країн. Після Другої світової війни симпатії шведської консервативної та військової еліт були на боці США. О. Туландер пише про розкол, який відбувся в ті роки між «політичною Швецією» та «військовою Швецією».

В рамках компромісу з політичною владою, представленою соціал-демократами, цим групам було дозволено вести неформальні переговори та консультації з американськими чиновниками, що відкрило шлях для співпраці Швеції та НАТО у випадку нападу СРСР.

У рамках ООН шведське керівництво прагнуло надати допомогу найменш розвиненим країнам, а також сприяти прискореній інтеграції у світову політику держав, які отримали незалежність в результаті процесу деколонізації [92, с.19-20].

У. Палм підтримав прагнення світового Півдня створити Новий міжнародний економічний порядок, в рамках якого планувалося встановити рівні можливості для торгівлі, забезпечити додаткові вигоди від міжнародних економічних інституцій (МВФ, СБ), а також підписати Хартію економічні права та обов'язки держав. Незважаючи на те, що Хартія була підписана в 1974 р., і в її рамках країни, що розвиваються, отримали певні фінансові та торгові привілеї, зусилля по створенню якісно нової економічної системи були недостатньо підтримані головними суб'єктами - розвиненими державами [96, с.59-60].

Наведені приклади показують, що політика нейтралітету Швеції під час «холодної війни» багато в чому відповідає визначенню «мирної», оскільки це був комплекс заходів, спрямованих не лише на збереження власного суверенітету, а й на стабілізацію міжнародних відносин. Дії шведського керівництва продемонстрували ідеалістичну функцію нейтралітету – заперечення війни як способу вирішення суперечок між країнами та сприяння мирному вирішенню конфліктів. Хоча система військових блоків обмежувала коло суб'єктів економічно та військово розвинених держав, Швеція прагнула збільшити кількість учасників міжнародного політичного процесу, розширивши порядок денний та зосередившись на загальних глобальних принципах, що об'єднують країни [99, с.129-130].

Дослідження, проведені В. Берельдом та В. Якобсеном, показали, що в період з 1945 по 1990 р. Швеція була однією із семи найбільш активних миротворців на міжнародній арені. На думку Б. Оффермана, У. Альбрехта та П. Джонніємі, лише Швеція з усіх країн, які дотримувались політики нейтралітету під час холодної війни, є прикладом того, як нейтралітет може сприяти миру. Це стало можливим завдяки історичній практиці,

неприєднанню до військових організацій, а також послідовній політиці, заснованій на міжнародному праві.

Можна зробити висновок, що незважаючи на неоднозначне ставлення країн двох блоків до політики Швеції, а також таємну діяльність військових кіл, саме нейтралітет, проголошений Швецією, дозволив цій країні претендувати на статус одного з найвпливовіших миротворців. Л. Готшель зазначає, що в цей період ідеологія соціал-демократичних партій продовжувала впливати на міжнародну політику Швеції та інших скандинавських держав. Ідеї солідарності робочого класу та боротьби з бідністю знайшли своє відображення в політиці допомоги країнам глобального Півдня [87, с.89-90].

Таким чином, нейтралітет Швеції використовувався не лише для забезпечення «негативного миру», а й для боротьби із «структурним насильством» на міжнародній арені. Можна припустити, що на рівні ініціатив зовнішня політика Швеції була зосереджена на побудові «структурного миру» між країнами [19, с.145-146].

Розпад СРСР, поглиблення європейської інтеграції, а також посилення глобалізації в сучасній системі міжнародних відносин викликали хвилю критики політики нейтралітету як всередині шведського суспільства, так і всередині міжнародного співтовариства. Критика стала частішою, оскільки Швеція стикалася з економічними труднощами.

Соціал-демократична партія, яка відстоювала курс нейтралітету протягом більшої частини ХХ століття, почала втрачати свій вплив на суспільство, поступаючись лідерством центристським партіям.

Незважаючи на падіння популярності лівих, тим не менше, політика нейтралітету здавалася єдиною можливою, на думку більшості шведів, зовнішньою політикою. На думку К. Дівайн, сучасний етап наочно демонструє, як закріплена в минулому практика нейтралітету визначає сучасний політичний курс [24, с.80-81].

М. Мальмборг пояснює це тим, що нейтралітет перетворився на державотворчу ідею, яка стала невід'ємною частиною шведської ідентичності [101, с.70]. Цю особливість не міг не врахувати коаліційний уряд, який замінив Соціал-демократичну партію, що було спрямоване на швидку інтеграцію з ЄС та посилення співпраці з НАТО. Таким чином, керівництво країни зіткнулося з необхідністю переглянути свою політику в системі, в якій немає місця для нейтралітету.

К. Більдт став одним із найактивніших прихильників відмови від ідеї шведського нейтралітету. Як міністр закордонних справ, в одному з інтерв'ю 2014 року він заявив, що Швеція повинна активно співпрацювати з метою сприяння миру, і що країна не може задовольнитися поточним станом справ, оскільки «у багатьох місцях світу все ще дуже далеко» [69, с.35].

В академічній спільноті образ Швеції як мирного суб'єкта був підтриманий концепцією Північного світу, яка базується на ідеї мирного характеру відносин між Фінляндією, Данією, Ісландією, Норвегією та Швецією в Північно-Європейському регіоні, внаслідок чого вони утворюють «зону миру». У статті, опублікованій у 1996 р., один із прихильників цієї концепції К. Арчер виділив п'ять критеріїв, згідно з якими певний регіон можна назвати «зоною миру»: відсутність міждержавних конфліктів у регіоні; відсутність конфліктів з державами інших регіонів; відсутність громадянських воєн; відсутність військових операцій в інших регіонах (крім випадків, коли вони санкціоновані); мирні очікування населення [75, с.17].

Відомо, що Норвегія, Ісландія та Данія є частиною Північноатлантичного альянсу, Данія, Швеція та Фінляндія є частиною Європейського Союзу, і всі ці держави є частиною Північноєвропейського оборонного співробітництва (NORDEFSCO). На думку К. Арчера, одним із факторів, що визначає мирність регіону, є політика керівників цих держав.

Формальна відсутність шведських воєн з іншими країнами з 1814 р., а також відсутність внутрішніх криз дозволяють детальніше зупинитися на четвертому та п'ятому пунктах К. Арчера. Участь Швеції в міжнародних

операціях здійснюється в рамках таких інституцій, як ЄС, НАТО, NORDEFSCO та ООН. Слід підкреслити, що завдяки взаємодії з міжнародними інституціями шведська політика вже не є нейтральною у традиційному розумінні – у 2003 році термін «нейтралітет» в офіційній риторичі було замінено на більш вузьке визначення «неприєднання до військових союзів» [63, с.70-71].

Співпраця Швеції з європейськими установами розпочалася в 1960 році, коли відкриті перспективи економічного партнерства призвели до вступу країни до ЄАВТ. У 1972 р. Швеція підписала угоду про вільну торгівлю з ЄС, виключаючи будь-яку можливість політичної співпраці. Проте економічна стагнація та світові кризи змусили шведське керівництво переглянути свої погляди на європейську інтеграцію, і в 1995 р. країна вступила до ЄС [46, с.62]. Економічне співробітництво не розглядалося як перешкода для нейтралітету, проте другий стовп ЄС – спільна зовнішня політика та політика безпеки – спричинив невизначеність. Одразу після того, як були оголошені плани поглиблення інтеграції із включенням ЗЄС до структур ЄС, постала проблема, як Швеція може продовжувати свою політику нейтралітету, беручи на себе зобов'язання щодо забезпечення колективної безпеки.

Шведське керівництво не могло проігнорувати думку своїх громадян, тому напередодні підписання Амстердамського договору 1997 року воно наполягало на тому, щоб функції оборони та безпеки були розділені в межах ЄС. Відповідно до завдань Петерсберга, «безпека» включала місії з вирішення конфліктів («управління кризами»), тоді як «оборона» включала систему колективної безпеки. Ніццький договір продовжив інтеграцію ЗЄС, а Лісабонський договір завершив процес формалізації зовнішньої політики та політики безпеки Європейського Союзу. Статті 42 (1) та 43 (1) договору підкреслюють, що ЄС може без мандату ООН проводити різні види спільних операцій з роззброєння; гуманітарні та евакуаційні місії; місії, пов'язані з наданням порад та допомоги у військовій сфері; місії з попередження конфліктів та миру; місії бойових підрозділів для вирішення криз, включаючи місії з відновлення миру та стабілізаційні операції після закінчення конфліктів.

Стаття 42 (7) Лісабонського договору зазначає, що у випадку, коли держава-член зазнає збройної агресії на своїй території, інші держави-члени повинні надавати їй допомогу та допомогу всіма можливими способами. Однак стаття 42 (7) передбачає, що це не впливає на конкретний характер політики безпеки та оборони деяких держав-членів, тим самим зберігаючи простір для політики нейтралітету [40, с.547].

Швеція приєдналася до програми НАТО «Партнерство заради миру» в 1994 році і розпочала процес планування та перегляду наступного року. У 1997 р. країна приєдналася до Ради євроатлантичного співробітництва, ініційованої НАТО як допоміжний інститут для вирішення глобальних проблем безпеки. Керівництво Швеції також схвалило участь країни у кількох гуманітарних операціях, зокрема в Афганістані та на Балканах, які санкціонували ООН. Крім того, продовжується військова співпраця між НАТО та Швецією. Країна бере участь у військових навчаннях, а також регулярно робить внески до Цільового фонду в рамках Програми «Партнерство заради миру» (Проект Цільового фонду НАТО / ПФП), основними завданнями яких є сприяння виконанню пунктів міжнародних конвенцій (знищення зброї, забороненої міжнародними конвенціями), а також сприяння в організації оборонної політики країн-партнерів. На думку Т. Форсберга та Т. Ваахторанта, Швеція розглядає НАТО як додатковий інструмент забезпечення безпеки в рамках місії з управління конфліктами («управління кризами»), а активна співпраця пояснюється необхідністю впливати на процес прийняття рішень у рамках організації. У 1990-х роках Швеція мала можливість вступити до НАТО, однак, на думку керівництва держави, нейтральний статус дозволяє їй співпрацювати в галузі забезпечення миру на рівних умовах з найбільш активними державами, залишаючись осторонь участі у військових блоках і не вважаючи зайвим взаємні зобов'язання [39, с.49-50].

В даний час відбувається подальше зближення Швеції та НАТО, одним із прикладів якого стало підписання 4 вересня 2014 р. та ратифікація 25 травня

2016 р. Меморандуму про взаєморозуміння щодо приєднання країни до програми підтримки Альянсу.

Північноєвропейське оборонне співробітництво (NORDEFSCO) було засноване в 2009 році, коли уряди Данії, Швеції, Фінляндії, Ісландії та Норвегії підписали Меморандум про взаєморозуміння. Організація включає три компоненти: NORDCAP, який займається координацією політики країн Північної Європи щодо забезпечення миру, та NORDSUP та NORDAC, які впливають на взаємодію міністерств оборони та обмін технологіями. Північні країни цієї організації співпрацюють у галузі військового потенціалу, освіти, спільних навчань, гуманітарних місій та управління. Ключовою метою взаємодії в рамках NORDEFSCO є гуманітарна операція в Афганістані.

На сучасному етапі ООН залишається важливою платформою для міжнародної миротворчої діяльності Швеції. В рамках ООН проводяться миротворчі операції з метою захисту цивільного населення та припинення бойових дій. Запобігання конфліктам є пріоритетом для Швеції, країна бере активну участь у Підрозділі підтримки медіації ООН та підтримує ініціативу ООН «Відповідальність за захист».

Країна бере участь у миротворчій діяльності, наприклад, через багатовимірну інтегровану місію ООН у Малі (2013 р.), Місію ООН у Судані (2011 р.) та Місію ООН у Ліберії (2003 р.). Крім того, Швеція підтримує роботу Фонду та Комісії з побудови миру, а також ініціативи щодо гендерної рівності та сталого розвитку. Зміна клімату, роззброєння та нерозповсюдження ядерної зброї, гуманітарні операції, міжнародне право, права людини, протидія тероризму та санкції також є пріоритетними сферами [27, с.69-70].

Оскільки Швеція є невеликою країною, міжнародні організації та установи є платформами, які вона використовує для впливу на політику інших країн. Дослідження А. Бьоркдала показали, що Швеція активно використовує такі інституції, як ООН та ЄС, для впливу на політичні норми. Яскравим прикладом впливу Швеції на міжнародний порядок денний є її зусилля щодо сприяння запобіганню конфліктам. Країна просуває «превентивну

дипломатію» з середини ХХ століття, і після закінчення «холодної війни» це питання отримало ще більше схвалення з боку інших держав, особливо в рамках ЄС.

Навіть якщо ми ігноруємо військову співпрацю, неважко помітити, що за своїм культурно-історичним типом Швеція спочатку була близькою до західноєвропейських держав. Тому не дивно, що шведське бачення проблеми миру було сформульоване в рамках дискурсу «ліберального світу», що включає такі характеристики, як: верховенство права, веберійська держава, вільний ринок, демократія та права людини. У той же час негативними характеристиками цих ціннісних установок є ідеї втручання та переваги західноєвропейських цінностей.

Підводячи підсумок, можна констатувати, що трактування політики нейтралітету та миру суттєво змінилося після закінчення «холодної війни». Розширення проблеми «безпеки» та «миру», що відбулося в цей період, сприяло відмові від нейтралітету, як застарілого політичного курсу. Швеція стала активніше співпрацювати з різними видами міжнародних установ, у тому числі військовими, брати участь у гуманітарних операціях разом з іншими країнами, а також зміцнювала партнерські стосунки з сусідніми державами. Політичний нейтралітет був замінений «недотриманням військових союзів», однак п'ятий критерій К. Арчера не втратив своєї актуальності, оскільки суспільство досі зберігає віру в політику нейтралітету і асоціює його з мирною політикою [100, с.19-20].

Таким чином, формування шведської політики нейтралітету відбувалося під час холодної війни, в той же час країна змогла закріпити свою особливу роль у міжнародній мирній діяльності. Легітимність Швеції значною мірою впливала з її нейтрального статусу, тривалої світової історії та відсутності загрози з її боку. Проведення гуманітарних операцій під егідою ООН, посередництво у конфліктах, опора на солідарність та загальнолюдські цінності, що об'єднують нації в рамках біполярної системи, забезпечували державі особливий моральний статус, який дозволяв їй критикувати країни,

які діяли з позиції сили та перешкоджали встановленню миру. На думку експертів, взаємозв'язок між нейтралітетом та миротворчими амбіціями Швеції був найбільш очевидним під керівництвом В. Палме. Однак у той час у сфері управління відбувся розкол на «політичну» та «військову Швецію», тоді як діяльність останньої була спрямована на посилення співпраці з НАТО.

У період після холодної війни ставлення керівництва країни до політики нейтралітету та бачення миротворчої діяльності зазнали змін. Як результат, Швеція зробила ставку на зближення з міжнародними інституціями, високо оцінивши їх діяльність щодо забезпечення безпеки (НАТО, NORDEFSCO) та миру (ЄС, ООН) [10, с.219].

Як результат, у 2003 році політика нейтралітету була замінена «неприхильністю до військових союзів», а тлумачення проблем миру та насильства наблизилося до риторики інших західних держав. Відмова від політичного нейтралітету означала втрату Швецією своєї унікальної ролі міжнародного посередника та посилення уваги до змін норм у міжнародних організаціях.

Водночас особливістю сучасного періоду є збереження концепції нейтралітету у шведському та міжнародному дискурсі. Завдяки довгій історії нейтралітету, а також активному просуванню цього курсу соціал-демократами як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні, «мирна» орієнтація політики та «нейтралітет» перетворилися на соціальні норми. Зміна цих норм вимагає значних зусиль і часу.

Крім того, можна припустити, що існуючий імідж нейтральної та «мирної» країни продовжує сприяти легітимізації політики Швеції та її союзників. У той же час таке трактування нейтралітету Швеції не враховує деякі негативні характеристики політики країни. Наприклад, у 2015 р. Швеція посіла 11-е місце у світі у рейтингу експортерів зброї, що в цілому не суперечить реалістичній функції нейтралітету, але погано відповідає мирній політиці [28, с.94].

Статус нейтральної держави використовувався Швецією для сприяння миру, але здійснення політики нейтралітету накладало на це власні обмеження. Якщо повернутися до критики нейтралітету з позицій мирних досліджень, сформульованої П. Йоенніємі, ми можемо побачити, що протягом ХХ ст. Швеція змогла подолати обмеження нейтралітету різними способами.

Отже, нейтралітет був активним, його використовували не лише для уникнення воєн, але й для запобігання конфліктам та впливу на інших суб'єктів. Соціал-демократична політика дозволила Швеції просувати загальнолюдські цінності, виступати посередником між Сходом та Заходом та вирішувати проблему Північ-Південь. Водночас нейтралітет не допоміг зменшити роль військових у міжнародній діяльності Швеції [21, с.19-20].

Отже, сьогодні є підстави для критики впровадження проголошеного Швецією нейтралітету протягом більшої частини історії цієї держави. Одним із вагомих аргументів, що ставить під сумнів «справжність» шведського нейтралітету, є таємне співробітництво Швеції із США та Великобританією під час «холодної війни».

Соціальний конструктивізм дозволяє розглядати шведський нейтралітет як проект Соціал-демократичної партії, який переріс у концепцію, підтриману цивільними інституціями, яка не зникла з суспільної свідомості навіть після закінчення холодної війни і продовжує впливати на шведську політичну ідентичність. Важлива роль нейтралітету в політичному дискурсі Швеції не дозволяла їй відкрито здійснювати військове співробітництво.

2.2. Конституційні та міжнародно-правові засади й особливості шведського нейтралітету

Зазвичай статус постійного нейтралітету юридично забезпечується за допомогою міжнародного договору, який підписують зацікавлені країни, які виступають гарантами, а також держава, яка наділена цим статусом. Угода про

визнання статусу нейтралітету не має строку дії, вона укладається на все майбутнє і є головною відмінною рисою зовнішньої політики держави.

Також статус нейтралітету може бути визначений державою на підставі прийняття ним лише внутрішніх актів, без укладення міжнародного договору. Але навіть у цьому випадку необхідно, щоб цей статус визнавали й інші держави.

Зміст нейтралітету змінювався протягом століть. Під впливом соціальних, економічних факторів та характеру воєн його розуміння підлягало переосмисленню. У період абсолютизму нейтралітет обмежувався лише неучастю у війні, але держава могла забезпечити територію для проходження воюючих сил.

В епоху капіталізму склалася думка, що нейтральна держава повинна утримуватися від будь-якої допомоги державі, яка бере участь у війні.

Правила нейтральних держав були кодифіковані в 1907 р. на Гаазькій конференції двома конвенціями: «Про права та обов'язки нейтральних держав та осіб у разі війни на суші» і «Про права та обов'язки нейтральних держав та осіб у подіях морської війни» [5, с.113].

В конвенціях вказано про недоторканість території нейтральних держав, а також про заборону введення військ через територію нейтральної держави. Нейтральна держава не має права виробляти зброю та поставляти її воюючим сторонам. Також заборонено проводити військові дії в територіальних водах нейтральної держави. Що стосується війни в повітрі, її правила не зафіксовані в міжнародних конвенціях.

Це був великий прорив у міжнародному праві в галузі нейтралітету. Це дало змогу хоча б частково зберегти острови миру під час військових конфліктів. Воюючі країни повинні були відчувати відповідальність за збереження нейтральних територій, за свою безпеку та цілісність [31, с.60-61].

Нейтральний статус Швеції, не закріплений ні на національному, ні на міжнародному рівні. Крім того, вона не була визнана жодною державою чи міжнародною організацією. Тобто нейтралітет Швеції базується виключно на

самопроголошеному наданому статусі, який, позбавлений будь-яких гарантій, держава повинна надавати самостійно.

Під час «холодної війни» статус самопроголошення Швеції визначався як позаблоковий у мирний час, спрямований на нейтралітет у війні. Усі спроби лівих сил Швеції в 1960-х роках нав'язати країні більш «сильні» форми нейтралітету були заблоковані шведським парламентом [34, с.151-152].

Водночас питання інтеграції Швеції до європейських політичних, економічних та військово-політичних структур завжди було дуже суперечливим і викликало дискусії у шведській правлячій еліті та широкій громадськості. Більше 30 років Швеція послідовно відхиляла пропозиції про приєднання до Європейського економічного співтовариства, а згодом і до Європейського Союзу, обґрунтовуючи свою відмову необхідністю збереження повного державного суверенітету та позаблокового статусу.

Лише в 1991 році, після розпуску Управління внутрішніх справ та усунення прямої загрози з боку радянських військ у Центральній Європі та прибалтійських республіках, Швеція подала заявку на вступ до ЄС. Однак все ще займає дещо поодинокую позицію в ЄС: країна відкидає ідею спільної європейської оборони, докладає всіх можливих зусиль для якнайшвидшого вступу до ЄС країн Балтії, розглядаючи це як головну власну гарантію безпеки [50, с.16-17].

Подібну політику проводить Швеція щодо НАТО. Активна співпраця з НАТО відбувається у всіх можливих сферах, зокрема в рамках Ради євроатлантичного співробітництва та програми «Партнерство заради миру». Водночас, більшість шведського населення продовжує підтримувати позаблокову політику і не поспішає вступати до НАТО чи інших європейських військово-політичних структур.

Інтеграція в тій чи іншій формі до існуючих структур європейської та євроатлантичної безпеки виглядає найбільш раціональним вибором для Швеції, незважаючи на те, що більшість населення країни ще не готові до такого рішення. Сьогодні Швеція набагато ближче до НАТО, ніж Австрія, і

впевнена у своїй автоматичній підтримці у випадку кризи. Вона наголошує на готовності у разі необхідності швидко змінити свій позаблоковий статус. Таким чином, шведська зовнішня політика демонструє еволюцію від постійного до можливого нейтралітету [55, с.56-57].

Після Другої світової війни Швеція намагалася дотримуватися політики нейтралітету. Це можна побачити на прикладі ставлення до двох протиборчих блоків під час холодної війни.

У 1946 р. Швеція уклала широкомасштабну кредитно-торгову угоду з Радянським Союзом. Відповідно до умов угоди, Швеція надала СРСР п'ятирічну позику, яка мала бути використана для оплати радянських замовлень у Швеції. Угода передбачала експорт до Радянського Союзу паровозів, риболовецьких траулерів, машин, електричного та інших видів обладнання. Але з іншого боку, в 1948 р. Швеція приєдналася до плану Маршалла, тим самим збалансувавши своє ставлення до двох блоків [59, с.54-55].

5 травня 1949 р. Швеція приєдналася до Ради Європи і є однією з країн-засновниць цієї організації. У 1950 році вона стала членом Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ). Як зазначалося вище, неможливо однозначно оцінити вступ до міжнародних організацій нейтральних країн. Розширення терміну «нейтралітет», залежно від обставин, призвело до того, що цей факт не свідчив про неприйняття нейтральної політики Швеції. Але приєднання до ЄЕС все ще вважалося неприйнятним, звертаючи увагу на те, що наднаціональна політика та нейтралітет несумісні [57, с.94-95].

У 1960 р. в Конго вибухнула гостра політична криза, яка охопила колишнє Бельгійське Конго після здобуття незалежності в червні 1960 р. Організація Об'єднаних Націй була стурбована тим, що бельгійці підтримують сепаратистів у Конго, і Генеральний секретар ООН вважав, що необхідно продемонструвати миротворчий потенціал організації та направити туди багатонаціональний контингент миротворців. Генеральним секретарем ООН на той час був швед Даг Хаммарський. 14 липня Рада Безпеки ООН

прийняла Декларацію 143, в якій закликала Бельгію вивести війська з Конго і замінити їх миротворчими силами ООН. До складу миротворців входили також військові зі Швеції. Це була перша справа грубого порушення нейтралітету Швецією після Другої світової війни [66, с.178-179].

Також шведські війська входили до складу сил ООН на Кіпрі та Близькому Сході. Кілька спостерігачів зі Швеції присутні в буферній зоні між Північною та Південною Кореєю.

З 1969 по 1976 рік Улоф Пальме був Прем'єр-міністром Швеції. Він відзначився новим баченням шведського нейтралітету і стверджував, що Швеція проводила політику «активного нейтралітету», яка ніколи не була ізоляціоністською. У період визвольної боротьби «третього світу» Швеція замість того, щоб мати колоніальне минуле, виконувала місію поширення ідеї міжнародної солідарності.

У дев'яностих роках знову було піднято питання про вступ Швеції до Європейського Союзу, але під приводом занепокоєння, в умовах нейтралітету Швеції, Соціал-демократична партія знову відмовилася брати участь у цій організації. Багато дослідників вважають, що справжньою передумовою була турбота про економічний добробут країни. Експортозалежна Швеція бачила потенційні проблеми в економічній політиці об'єднаної Європи [80, с.208].

Покинувши правлячі посади в 1991 році, Соціал-демократичну партію, її звинуватили в краху політики нейтралітету, занадто м'якому підході до СРСР і занадто критичній оцінці Сполучених Штатів та неадекватній оцінці деяких режимів у країнах третього світу. Хоча оцінка цього періоду щодо блоку не є однозначною. Багато дослідників вказують на таємну підтримку Швеції Сполучених Штатів.

Вступ Швеції до Європейського Союзу в 1995 році, як уже згадувалося раніше, не розглядається Швецією як порушення нейтралітету, оскільки після закінчення «холодної війни» протистояння блоку припинилося, і вступ до цієї організації не означав приєднання до будь-якого блоку. Але з цього приводу

думки дослідників розходяться. Інші вважають факт участі в ЄС грубим порушенням політики нейтралітету [8, с.84-85].

З кінця 2001 р. Швеція робить вклад у військові сили в Афганістані. Спочатку Швеції було доручено підтримувати безпеку в районі Кабула. Коли операція поширилася на весь Афганістан, Швеція направила персонал до британської групи в Мазарі-і-Шарифі. У травні 2006 року Швеція прийняла керівні принципи безпеки для чотирьох північних провінцій Афганістану, які поступово були передані афганським владам.

До складу шведських військ входила дорадча група для афганських сил безпеки, міжнародний персонал на півночі Афганістану, вантажні та повітряні перевезення солдатів. З вересня 2014 року в Афганістані перебуває 50 шведських військовослужбовців, більшість з яких служать радниками афганських сил безпеки або персоналу Міжнародних сил сприяння безпеці (МССБ). Головним завданням у майбутньому, згідно із заявами Швеції, є подальша підтримка афганського уряду в забезпеченні безпеки цивільного населення [6, с.47-48].

Рішення Стокгольма в 2011 році стати на бік міжнародної коаліції, яка веде війну в Лівії, що порушує нейтралітет, викликало великий резонанс у суспільстві.

Швеція, не є членом НАТО, але була готова приєднатися до бомбардування Лівії. Це означає співпрацю шведів з альянсом, що негативно ставиться не тільки до Лівії, але і до Росії. Міністр закордонних справ Швеції Карл Більд першим заявив про ініціативу скандинавської участі у військових операціях проти Каддафі. Цей політик, який свого часу був Прем'єр-міністром, відомий своїм співчутливим ставленням до співпраці своєї нейтральної країни з північноатлантичним альянсом. Як виявилось пізніше, цю ідею підтримав Прем'єр-міністр Ф. Рейнфельдт.

Пропозиція уряду направити багатоцільові винищувачі «Грипен» до Лівії для участі в операції сил західної коаліції була схвалена парламентом Королівства переважною більшістю: 240 «за», 18 «проти» та 5 «утрималися».

Було вирішено, що кількість винищувачів, відправлених до Джамахірії, не перевищуватиме восьми.

Їх супроводжуватимуть розвідувальний літак і вантажний «Геркулес». Кількість військових становитиме 250 чоловік. Шведська авіація може використовуватися лише для патрулювання повітряного простору, вони не будуть вражати наземні цілі, наголошується в рішенні. Період участі в операції – не більше трьох місяців.

Відповіддю на це рішення стала критика Швеції та подальші заяви про те, що політика нейтралітету давно зазнала краху. Раніше прихована допомога США, продаж зброї, непряме порушення нейтралітету зараз підтверджено військовим втручанням в іноземну державу.

Незважаючи на двохсотлітній нейтралітет Швеції, багато хто погоджується з розумінням її декларативності. Сили НАТО проводять все більше і більше навчань на шведській землі. У 2009 році Швеція та Фінляндія домовилися з членами Альянсу, Норвегією, Данією та Ісландією про спільне патрулювання морських кордонів в Арктиці та створення об'єднаного підрозділу військово-морського флоту та швидкого реагування [7, с.188].

У 2011 р. за ініціативою Великобританії в Лондоні відбулася зустріч усіх п'яти скандинавських країн. Зустріч була присвячена посиленню військового співробітництва в Арктиці та Прибалтиці.

Багато вказує на те, що Швеція втрачає нейтралітет і незабаром приєднається до НАТО. Якщо це станеться, то Швеція не стане тягарем для Північноатлантичного альянсу. НАТО отримає нову балтійську країну біля кордонів Російської Федерації.

Швеція не є великою країною, але вона має потужну армію та військово-промисловий комплекс за своїми розмірами. Навіть під час «холодної війни» Швеція була десятим найбільшим експортером зброї, сьогодні – сьомим. Покупцями шведської оборонної промисловості є Нідерланди, Індія, Пакистан, Південна Африка, Латинська Америка, США та Великобританія.

Шведська оборонна промисловість виробляє вертольоти, підводні човни, кораблі та радары для бортових систем раннього попередження, танків, самохідних гаубиць та переносних зенітних ракетних комплексів. Варто зазначити, що рішення про нарощування бойової сили у Швеції було прийнято після війни в Південній Осетії [94, с.70].

Беручи до уваги безпекову політику Швеції в контексті російської агресії проти Швеції, необхідно зазначити, що найбільш важливими з сусідів Швеції є Данія та Росія. Острови Данії в значній мірі не дозволяють Швеції розширюватися на захід в регіон Північного моря, це історично обумовило Швейцарську орієнтованість на схід та в свою чергу на постійні конфлікти з Росією. Швеція при такому розкладі має як слабкі сторони так і важелі впливу.

Зважаючи на морську міцність, країна легко може здолати будь-яку російську сухопутну силу в регіоні Прибалтики. В той час, як Росія, переважно країна сухопутної могутності, яка має під своїм контролем величезну територію, що дійсно дає їй стратегічну перевагу. Це може стосуватися ситуацій з сусідніми країнами, в особливості України, як це відбулося у 2014 році чи Грузії у 2008 році.

Ситуація в регіоні Балтійського моря щодо безпеки країн в наш час більш подібна до холодної війни, ніж будь-коли раніше. Агресія Росії проти Грузії та проти України, хоча по суті не має нічого спільного з регіоном Балтійського моря, свідчить про прагнення РФ використовувати свою військову силу в політичних цілях. Саме ця агресія дала поштовх до тривоги країнам, які розташовані безпосередньо біля Росії, в тому числі і для Швеції. Події, які мають відношення до питання безпеки в районі Балтійського моря обов'язково матимуть серйозне значення для безпеки Швеції, через її центральне становище в цьому регіоні.

Наразі вплив Росії на безпеку Швеції беззаперечний. Російські вторгнення на шведську територію почастишали особливо після анексії Криму [4, с.15-23].

У 2014 році Швеція неодноразово заявляла про порушення її повітряного простору російською бойовою авіацією. У жовтні 2014 року Швеція заявила про підводний човен Російської Федерації в районі Стокгольмського архіпелагу. На пошуки підводного човна було відправлено шведський флот, який не мав успіху. Офіційна шведська влада не коментувала цей факт, але заяви ЗМІ вплинули на ставлення світової спільноти до Росії на тлі погіршення ситуації в Україні та ставлення Заходу до Росії у світлі поточних подій. Можна зробити висновок, що Швеція намагається сформуванати стійку думку про агресивність Росії, причому не лише в Україні, а й в інших регіонах.

Під час засідань парламенту у Швеції у 2015 році Марія Ваймер, член парламенту від опозиційної Народної партії, заявила, що Швеція повинна надати військову допомогу Україні в її боротьбі з сепаратистами. Швеція не може допомогти зброєю, але Веймер пропонує направити до України військових спеціалістів, необхідне обладнання, намети та одяг. Такі заяви Швеції не можна розглядати як нейтральні [44, с.119-120].

Ще одним аргументом того, що Швеція перестала дотримуватися політики нейтралітету, можна вважати той факт, що шведські ЗМІ повідомляли, що на прохання уряду Іраку Швеція направить 35 своїх військових для боротьби з «Ісламською державою». Вони навчатимуть місцеві збройні сили проти ІДІЛ. Міністр закордонних справ Швеції Марго Валстрем коментує це як боротьбу з тероризмом, в якій Швеція продовжує підтримувати спільні зусилля. Виступаючи на конференції в Стокгольмі, він заявив, що шведські війська будуть дислоковані в Іраці в рамках зусиль Європейського Союзу в боротьбі з тероризмом.

Незважаючи на громадську підтримку шведського населення в боротьбі з тероризмом, уряд Швеції має інформацію про близько 150 шведських громадян, які воюють на боці Ісламської держави, з яких 23 людини загинули [83, с.10-11].

Таким чином, зваживши практичні дії Швеції у другій половині ХХ століття та на початку ХХІ століття на міжнародній арені, ми можемо сказати, що Швеція не дотримується декларованої політики нейтралітету. Ми бачимо, що шведи не хочуть залишатися осторонь світових процесів, і сьогодні це проявляється не лише в участі в економічних союзах, організаціях, але також через військову допомогу та армійські дії за межами не лише країни, але й регіону.

Незважаючи на офіційну декларацію про неприєднання до блоків та неучасть у війнах, в останні роки Швеція все частіше порушує двовікову традицію нейтралітету.

РОЗДІЛ 3. МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ ШВЕЦІЯ – УКРАЇНА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Відносини українського та шведського народів сягають корінням у далеке історичне минуле, часи Київської Русі та походів вікінгів [73, с.1].

19 грудня 1991 р. Швеція першою серед скандинавських країн визнала державну незалежність України. Дипломатичні відносини між двома країнами були встановлені 13 січня 1992 року під час візиту до Києва міністра закордонних справ Швеції М. аф Угглас [60, с.11].

У вересні 1992 року в Києві було відкрито посольство Королівства Швеція в Україні. З 2004 р. Надзвичайний і Повноважний Посол Швеції в Україні Йон-Крістер Оландер [58, с.44].

31 травня 1994 р. у Стокгольмі розпочало роботу Дипломатичне представництво України, яке за сумісництвом очолював Посол України у Фінляндській Республіці. 11 лютого 1999 року вірчі грамоти Надзвичайного і Повноважного Посла України в Королівстві Швеція – першого Посла України з резиденцією в Стокгольмі – були вручені королю Швеції Карлу XVI Густаву О.С. Сліпченко [51, с.170].

У 2003-2004 роках Л.О. Кожара був Надзвичайним і Повноважним Послом України в Королівстві Швеція. Зараз Посольство України в Швеції очолює Плахотнюк Андрій.

Політичні відносини між Україною та Швецією у 1992-2004 рр. розвивалися досить динамічно. Були взаємні візити, зустрічі на вищому та високому рівнях, двосторонні політичні консультації. Розвиваються міжпарламентські контакти. Зокрема, відбулося кілька зустрічей Президента України Л. Д. Кучми з Прем'єр-міністрами Швеції І. Карлссоном та Й. Перссоном [54, с.347-348].

5-6 вересня 1996 р. відбувся перший офіційний візит до Швеції Міністра закордонних справ України Г.Й. Удовенко. У січні 2000 р. Українська делегація на чолі з Прем'єр-міністром України В. А. Ющенко взяла участь у

Міжнародному форумі з питань Голокосту, який відбувся у Стокгольмі, а в 2004 році українську делегацію на аналогічному Стокгольмському форумі з питань геноциду очолив віце-Прем'єр-міністр України Д.В. Табачник. У березні 2002 року тодішній віце-Прем'єр-міністр Швеції Л. Йельм-Валлен відвідав Україну на чолі делегації шведських ділових кіл [29, с.70].

Етапною подією у розвитку двосторонніх відносин став державний візит Президента України Л.Д. Кучми до Королівства Швеція 23-25 березня 1999 р., під час яких Президент України провів переговори з королем Карлом XVI Густавом, спікером Риксдагу (парламенту) Б. Даль, Прем'єр-міністром Швеції Й. Перссоном та іншими високопосадовцями. Президент України виступив у Риксдагу Швеції, в якому також взяли участь представники шведської громадськості, дипломатичний корпус разом із королем Швеції взяли участь в українсько-шведському бізнес-семінарі, відкритті виставки малюнків шведського художника К. Мазера, а також провів зустрічі з представниками української громади, керівництвом шведських промислових груп та компаній «Ерікссон», «Альфа Лаваль-Агрі», «Вольво», «СКФ», «Віктор Хассельблат» [70, с.188-189].

Державний візит Президента України до Королівства Швеція закріпив позитивний результат попереднього періоду українсько-шведських відносин з моменту встановлення дипломатичних відносин між державами та створив принципово важливі основи для їх нового етапу, характерними рисами яких є поступово перетворюючі на поглиблення торговельно-економічного співробітництва та динамічний розвиток відносин в інших сферах у загальному контексті європейської інтеграційної стратегії України, зміцнення її позицій у скандинавському регіоні, підвищення престижу України в ООН, європейських та євроатлантичних структурах.

Швеція є прихильником європейської інтеграції України за умови виконання всіх відповідних вимог та сприяє здійсненню її європейських інтеграційних прагнень, підтримуючи Україну у відносинах з владою ЄС, залучаючи її до регіональної співпраці з країнами Півночі регіону (зокрема,

шляхом запровадження статусу спостерігача в Раді держав Балтійського моря). Швеція також надає загальну політичну підтримку Україні в її зусиллях щодо зміцнення європейської безпеки шляхом посередницької діяльності у вирішенні конфліктів (Грузія та Абхазія, Нагірний Карабах, Придністров'я), участі в миротворчих операціях та післявоєнній відбудові зруйнованих регіонів. Обидві країни мають спільні гуманістичні цінності, відзначаються своєю миролюбністю та мають нейтральний статус. Українсько-шведські відносини конструктивно розвиваються в рамках Ради Європи, програми НАТО «Партнерство заради миру» тощо. Варто зазначити схожість позицій України та Швеції щодо міжнародної боротьби з тероризмом.

Українсько-шведські відносини набули особливої інтенсивності під час головування Швеції в Європейському Союзі в першій половині 2001 року. Успіху діалогу між Україною та ЄС у цей період сприяла принципова позиція Швеції щодо відкритості ЄС у всіх європейських країнах. Шведська сторона виявила розуміння труднощів та потреб, які виникають в Україні на шляху європейської інтеграції. Це сприяло досягненню значного прогресу у ставленні Європейського Союзу до України, зафіксованому під час саміту ЄС у шведському місті Гетеборг (червень 2001 р.), під час якого було вирішено запросити Україну до участі у Європейській конференції. У цей період були розпочаті нові ініціативи щодо співпраці між Україною та ЄС, які продовжуються як у площині двосторонніх відносин, так і в контексті європейської інтеграції нашої держави [74, с.47-49].

Швеція продовжує реалізовувати свою позитивну позицію щодо європейських інтеграційних прагнень України в майбутньому. У своєму виступі на конференції, присвяченій українській темі, яка відбулася у Варшаві 15-16 жовтня 2002 р., Прем'єр-міністр Швеції Й. Перссон, зокрема, зазначив, що Швеція є «адвокатом України та її євроінтеграційних прагнень», а також вважає необхідним не виключати можливості вступу України до Європейського Союзу в майбутньому.

Вигідна позиція Швеції у підтримці європейських інтеграційних прагнень України не зазнала жодних змін після розширення ЄС. 1 травня 2004 р. як і раніше, ця позиція базується на визнанні перспективи вступу всіх європейських країн до ЄС та відкритості європейського Союзу для будь-якої європейської країни, вжито заходів для досягнення відповідності Копенгагенським критеріям [1, с.15].

Останніми роками торговельно-економічне співробітництво між двома країнами розвивалось у висхідному напрямку і відзначається збереженням стійкої тенденції зростання. Також спостерігається збільшення обсягу шведських інвестицій в українську економіку. Слід зазначити, що, на відміну від бізнесменів з багатьох інших країн, представники шведської ділової спільноти готові інвестувати у виробничі сектори України. Понад 85% шведських інвестицій в українську економіку вкладаються в промисловість.

Останнім часом спостерігається значне зростання інтересу шведського бізнесу до співпраці з українськими партнерами, інвестицій в українську економіку. Нещодавно представники потужних шведських компаній «ІКЕА» та «СААБ Еркафт» відвідали Україну для обговорення конкретних інвестиційних проєктів, зокрема, реалізації намірів відкрити мегаринок ІКЕА в Київській області, а також модернізації літаків, що використовуються українськими цивільними авіаційними підприємствами .

Уряд Швеції прийняв рішення про включення України до проєкту «Ринок - Балтійський регіон». Цей проєкт, який реалізується Шведською торговою радою та Асоціацією шведських торгових палат в рамках програми «Балтійський мільярд», спрямований на сприяння розвитку економічних зв'язків із країнами Балтійського регіону, до яких Україна тепер підключена. Для українських підприємств це відкриває можливості для безкоштовного отримання різної ділової інформації, ряду консультаційних послуг та розміщення своїх бізнес-пропозицій у спеціалізованій базі даних Шведської торгової палати.

Продовжується розвиток двостороннього військово-технічного співробітництва. Міністерство оборони України та шведська компанія НАММО підписали Меморандум про співпрацю у сфері утилізації боєприпасів, накопичених на території України, за можливої фінансової підтримки цього проекту від уряду Швеції [85, с.10].

Основним результатом розвитку технічного та експертного співробітництва між Україною та Швецією є прийняття урядом Швеції у жовтні 2002 року нової Стратегії співпраці з Україною на період 2002-2004 років, яка продовжує попередню Стратегію технічного співробітництва з Україною, яка була успішно впроваджена в період 1999-2001 років. Цей документ відображає новий підхід до двосторонньої співпраці, який змістив акцент з чисто технічного та експертного на більш широкий спектр, включаючи елементи безпеки, допомогу у здійсненні демократичних перетворень, соціально-економічний розвиток України, її інтеграцію до європейських та світових організації та структури. Концептуальна основа документа виходить із спільної мети підтримки європейських інтеграційних прагнень України щодо ЄС. Зокрема, значна увага приділяється допомозі у вступі України до СОТ. Наступним кроком є прийняття наступної Стратегії співпраці з Україною, яка, як очікується, буде розрахована на період з 2006 року.

Шведське агентство міжнародного розвитку (СІДА) реалізує в Україні 24 проекти технічної та експертної допомоги. Уже успішно виконано 30 проектів. Прикладами найбільш успішних з них є проєкт модернізації системи очищення води у Львові, реалізований спільно зі Світовим банком (внесок Швеції - 6 млн. дол. США), проєкт з підвищення енергоефективності у Києві (1,2 млн. дол. США), розвиток сільського господарства та фермерства (1 млн. дол. США) тощо.

Швеція є надійним партнером на шляху європейської інтеграції України. Відносини з Україною є одними із пріоритетів зовнішньої політики Швеції та безпеки в регіоні Східної Європи. Важливу роль відіграє реалізація Ініціативи

Східного партнерства ЄС, запропонована Швецією спільно з Польщею. Масштабним проектом, ініційованим Швецією за цією ініціативою, є партнерство Східної Європи та України у сфері енергоефективності та навколишнього середовища.

Розвиток українсько-шведського регіонального співробітництва характеризується широким спектром сфер співпраці, зокрема в економічній, соціальній, культурній та гуманітарній сферах. Прикладами такої співпраці є реалізація спільних ініціатив та реалізація проектів у галузі економіки, житлово-комунального господарства, соціальної та молодіжної політики, освіти, культури та спорту.

Договірно-правова база двосторонніх відносин складається з 22 чинних документів, з них: 4 – міждержавних, 12 – міжурядових та 6 – міжвідомчих (зображено на табл. 3.1.) [34].

Королівство Швеція як у політичному, так і в економічному вимірах наполегливо підтримує Україну на її шляху до європейської інтеграції; фінансує низку програм та тренінгів для підготовки українських державних службовців, студентської молоді у шведських університетах та Дипломатичній академії Міністерства закордонних справ Королівства Швеція. Крім того, Швеція ініціювала безкоштовну освіту українських студентів в інших університетах Європейського Союзу, надаючи як фінанси, так і сучасні будинки для студентів (університети в Упсалі та Лунді), реалізувала низку освітніх програм, таких як Еразмус Мундус, ТЕМПУС тощо.

Завдяки зусиллям Швеції, яка розпочала широку інформаційну та агітаційну роботу, український напрям до демократії підтримав Європейський Парламент ЄС. У грудні 2008 р. Швеція та Польща ініціювали новий проект ЄС для України та інших європейських країн, що не входять до ЄС, – Східне партнерство.

Швеція активно підтримала проєкт нової посиленої угоди між Україною та ЄС про співпрацю та підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС:

політична частина угоди була підписана 21 березня 2014 року, а економічна частина Угоди була підписана 27 червня 2014 року.

Країни здійснюють військову співпрацю, обмінюються досвідом у галузі врегулювання криз, участі в миротворчих операціях, реформуванні збройних сил та екологічній безпеці своєї діяльності. Уряд Швеції ініціював та фінансував Ініціативу країн Північної та Балтійської сторони щодо співпраці в галузі безпеки з Україною, метою якої є підтримка реформи сектору безпеки та оборони України.

Швеція активно підтримує Україну в її демократичних та європейських інтеграційних зусиллях, лобіюючи українські інтереси в Європейському Союзі. Саме Швеція та Польща тривалий час не давали згоди на будівництво газопроводу «Північний потік» Російської Федерації по дні Балтійського моря, реалізація якого завдає шкоди як екології Балтії, так і інтересам України. Саме Швеція та Польща ініціювали програму ЄС «Східне партнерство», в якій Україні відводиться провідна роль.

Швеція засудила політику Росії щодо України, зайнявши активну позицію в політичному протистоянні з агресором, використовуючи для цього різні міжнародні трибуни та форуми. За словами Швеції, російське керівництво намагається приборкати Україну, стерти суверенітет і навіть територіальну цілісність держави, щоб зробити Україну наступним російським губернатором. Шведська сторона неодноразово заявляла, що право України робити власний вибір з боку Росії не поважається. Зараз Росія вдалася до військової агресії, щоб анексувати частину території України. ЄС загалом та Швеція зокрема засудили анексію Криму та включення півострова до складу Росії. Відповідальність за поточну європейську кризу безпеки, на думку Швеції, лежить на російському керівництві. ЄС та Швеція чітко дали зрозуміти, що в Європі відбулося реальне порушення міжнародного права та основних принципів миру та безпеки.

Дії Росії, на думку шведської сторони, мають явні наслідки. ЄС скасував майбутній саміт ЄС-Росія. Держави-члени ЄС підтримали економічні санкції проти Росії, введені прогресивним світовим співтовариством.

У відповідь Росія застосувала вже добре відому техніку демонстрації сили. Біля узбережжя Швеції російський класифікований підводний човен з повним запасом ядерної зброї на борту (так званий Другий Курськ), здається, зазнав аварії в сусідніх водах Швеції. Ймовірно, ця провокація, ретельно замаскована під надзвичайну ситуацію, щоб частково відвернути увагу світової спільноти від російських агресивних дій на Донбасі.

Водночас не менш важливою складовою шведської політики є надання конкретної підтримки демократії, політичним реформам та економічному розвитку України.

Оглянемо SWOT-аналіз відносин Україна-Швеція

Сильні сторони	Слабкі сторони
1) Швеція є надійним партнером на шляху європейської інтеграції України; 2) Шведська сторона збільшує обсяги технічної допомоги Україні; 3) Швеція надає загальнополітичну підтримку Україні в її зусиллях щодо зміцнення європейської безпеки шляхом посередництва у розв'язанні конфліктів, участі у миротворчих операціях та повоєнній відбудові зруйнованих регіонів.	1) Фінансові обсяги в торгово-економічних відносинах між Україною і Швецією вкрай малі; 2) В українській торгівлі з країнами ЄС Швеція займає 20-е місце; 3) Різниця між країнами в традиціях та особливостях ведення бізнесу.
Можливості	Загрози
1) Підтримка зусиль України щодо протидії російській агресії і в питанні збереження санкцій проти Росії; 2) Підтримка Швецією євроінтеграції і політики відкритих дверей в ЄС;	1) Ускладнена процедура сертифікації української продукції для реалізації в Швеції; 2) Дисбаланс між обсягами експорту та імпорту, який постійно зростає.

<p>3) Надання довгострокової підтримки, реформ і програм для подолання наслідків збройної агресії;</p> <p>4) Збільшення шведських інвестицій та українського експорту;</p> <p>5) Жорстка позиція по енергетичним проектам Росії в обхід України.</p>	
--	--

Серед пріоритетів шведської політики – питання подальшого розширення ЄС, а також поглиблення співпраці з країнами східноєвропейського регіону, зокрема, практична реалізація ініціативи Східного партнерства.

Як один із спонсорів цього амбіційного проекту, Швеція є одним з основних рушійних факторів у реалізації ініціативи, яка повинна охопити шість східноєвропейських держав (Україна, Білорусь, Молдова, Грузія, Азербайджан та Вірменія).

Східне партнерство передбачає створення у Східній Європі єдиного простору стабільності, безпеки та процвітання, заснованого на європейських політичних, економічних, соціальних нормах та стандартах, а також можливість укладення угод про асоціацію, нового покоління планів дій, створення глибоких та всеохоплюючих зон вільної торгівлі, лібералізація візового режиму між ЄС та країнами-партнерами.

Україна та Швеція мають усі матеріальні, технологічні та фінансові складові, що сприяють активізації торговельно-економічних відносин. Але існує значна проблема, яка перешкоджає цьому, – кардинальна, антагоністична різниця між країнами в традиціях, що склалися в даний час, та особливостях ведення бізнесу.

Виходячи з політичного кредо Швеції, бізнес повинен бути прозорим та служити для добробуту людей; правова система повинна бути стабільною і спрямована на вдосконалення механізмів підприємницької діяльності та їх ефективності; держава, як і її контролюючі органи, повинні максимально

сприяти підприємницькій діяльності як всередині країни, так і в зовнішньому економічному середовищі.

В Україні, навпаки: правовий хаос та політична нестабільність; широко розповсюджена корупція на всіх рівнях управління за своїми масштабами загрожує національній безпеці; судовій упередженості; вкрай неефективна робота контролюючих органів, які переслідують лише корисливі цілі.

Такі країни, як Швеція, у разі корупції в адміністративних та судових установах, влада будь-якої країни намагається дистанціюватися від неї, згорнути або повністю зупинити економічне співробітництво. Навіть політична нестабільність або військова ескалація на сході України є справжньою причиною відсутності активної економічної співпраці – і тотальної корупції, і ні Швеція, ні будь-яка інша демократична країна не буде тісно співпрацювати з такою країною.

Україна, на думку виняткової більшості керівників міжнародних компаній, є дуже перспективною з точки зору торгівлі, технологій та виробництва країною, і якщо в ній буде вирішена проблема корупції, навіть економічний підйом цілком можливий.

Проаналізувавши поточну ситуацію в Швеції за допомогою методу SWOT, вдалося виявити сильні та слабкі сторони відносин Україна-Швеція, можливості та загрози, які можуть надходити. Проведене дослідження дозволяє нам розробити два сценарії розвитку подій на майбутнє.

Сценарій №1. Можна залишити все як є, нічого не міняти. Враховуючи існуючі сьогодні загрози, ситуація може значно погіршитися. Якщо еміграційна політика не буде врегульована, тоді представники національних меншин погіршать внутрішню ситуацію, і тоді вони зможуть здійснити переворот і захопити владу в державі. Економіка занепадає, Швеція не зможе надати фінансову допомогу, фінансування міжнародних організацій, в яких вона займає провідні позиції, припиниться, як наслідок, країна втратить свій вплив на світ і перестане існувати як провідна економічно розвинена держава,

яка є гарантом стабільності та сталого розвитку, як у Європі, так і у всьому світі.

Сценарій №2.

Використовуючи сили та можливості, можна подолати слабкі місця та загрози. Якщо створити та впровадити більш жорстку міграційну політику, країна може захиститися від небажаних іммігрантів та здійснити депортацію найбільш підозрілих та небезпечних представників національних меншин. За відсутності конфліктів держава зможе безпечно здійснити необхідні реформи, подолати безробіття, наростити економічний потенціал та зміцнити лідерство на регіональному та глобальному рівнях. Вирішуючи внутрішні проблеми, Швеція зможе впливати на стратегічно важливі об'єкти безпосередньо та за допомогою участі у міжнародних організаціях та діяти як провідник стабільності та безпеки у світі.

Швеція є важливим суб'єктом сучасних міжнародних відносин, її престиж постійно зростатиме завдяки фінансуванню міжнародних інституцій. З точки зору нейтралітету, в майбутньому він може бути порушений в результаті тісної співпраці з північноатлантичним блоком.

Отже, подальші відносини України зі Швецією та ЄС залежатимуть від того, чи прислухається наша держава до європейських порад щодо вдосконалення законодавчих норм. Сучасні стандарти судочинства суперечать європейським уявленням про демократію. На шляху до ЄС уряд повинен підтримувати український народ та громадянське суспільство та наполягати на дотриманні основних демократичних стандартів та верховенства права.

ВИСНОВКИ

Королівство Швеція вирізняється з-поміж інших держав своєю політикою нейтралітету, яка діяла з початку 19 століття до 2009 року, коли Швеція уклала різні договори про взаємну оборону з Європейським Союзом та іншими країнами Північної Європи. На практиці Швеція як і раніше залишається нейтральною і неприєднаною країною щодо зовнішньої політики та політики безпеки. Головними пріоритетами у зовнішній політиці Швеції є підтримка миру та національної безпеки і оборони.

У дипломній роботі відповідно до поставлених завдань здійснено дослідження та вивчення характеру та особливостей шведської моделі політики нейтралітету. Отримані результати дозволили зробити висновки, які мають певне теоретичне та практичне значення, а саме:

1. Постбіполярність означає не лише констатацію кінця біполярності, характеризує певну невизначеність сучасної міжнародної структури, але і означає сумнів щодо полярності загалом, принаймні в її природньому розумінні.

Постбіполярна міжнародна система сучасності характеризується насамперед зростанням ролі регіональних та субрегіональних систем, що в свою чергу зумовлено регіоналізацією, глобалізацією та фрагментацією. І дійсно, це можна пояснити тим, що у сучасному світі повністю формується нова геоструктура світу, новий світопорядок та світовлаштування, зокрема світосприйняття. Ці нові тенденції виникли у другій половині 20 століття. В даний час вони наповнюються новим змістом, що відображається у процесі глобалізації, як у новому сучасному процесі розвитку.

2. Розглядаючи Швецію у регіональних міжнародних зв'язках і організаціях важливо зазначити, що сучасна міжнародна практика європейської безпеки дозволяє брати участь в ній будь-яким зацікавленим сторонам, включаючи нейтральні держави, адже політика нейтралітету більше не розглядається як перешкода для співпраці у цій галузі. Важливо зазначити,

що для таких держав, які проголосили політику нейтралітету все ще існують певні юридичні труднощі при вступі до міжнародних організацій, але незважаючи на це в 1995 році Швеція вступила до ЄС. У 1946 році Швеція стала членом ООН, так як стало зрозуміло, що держава також віддана просуванню демократії та захисту прав людини. За понад півстоліття співпраці шведська зовнішня політика залишається вірною курсу ООН. Про це свідчить активна участь у всіх миротворчих операціях. Будь то Африка чи Близький Схід, Східна Азія чи Афганістан. Миротворчі місії в Грузії, Індії, Пакистані та Косово не стали винятком. Швеція є дуже «слухняним» членом Організації Об'єднаних Націй, який беззаперечно виконує всі обов'язки країни-члена. Швеція не є членом НАТО, але їх тісна співпраця виступає захоплюючим аспектом зовнішньої політики Швеції. Тим часом офіційна позиція Швеції щодо членства в НАТО є негативною. Сьогодні Швеції важко залишатися поза діяльністю міжнародних організацій.

3. «Шведська модель нейтралітету» – це особливий політичний та юридичний статус країни, який забороняє брати участь у війнах між іншими державами та не бути учасником у війнах в мирний час. Політика нейтралітету Швеції сягає корінням на початку XIX століття, проте точна дата все ще є предметом суперечок. К. Аджиус датує початок шведської політики нейтралітету 1814 роком, коли відразу після успішної війни з Норвегією, будучи на той час наслідником, Карл XIV Йохан оголосив про офіційне неприєднання країни до військових блоків та участь у європейських війнах. З плином років Швеція стала активніше співпрацювати з різними видами міжнародних установ, у тому числі військовими, брати участь у гуманітарних операціях разом з іншими країнами, а також зміцнювала партнерські стосунки з сусідніми державами.

4. Статус постійного нейтралітету зазвичай юридично забезпечується за допомогою міжнародних договорів, які підписують зацікавлені країни, які виступають гарантами, а також держава, яка наділена цим статусом; може бути визначений державою на підставі прийняття ним лише внутрішніх актів,

без укладання міжнародних договорів. Угода про визнання статусу нейтралітету не має строку дії, вона укладається на все майбутнє і є головною відмінною рисою зовнішньої політики держави. Нейтральний статус Швеції, не закріплений ні на національному, ні на міжнародному рівні. Крім того, вона не була визнана жодною державою чи міжнародною організацією. Тобто нейтралітет Швеції базується виключно на самопроголошеному наданому статусі, який, позбавлений будь-яких гарантій, які держава повинна надавати самостійно.

5. Що стосується відносин з Україною, Швеція є надійним партнером, дипломатичні відносини між двома країнами були встановлені 13 січня 1992 року під час візиту до Києва міністра закордонних справ Швеції Маргети аф Угглас. Швеція є прихильником європейської інтеграції України за умови виконання всіх відповідних вимог та сприяє здійсненню її європейських інтеграційних прагнень. Обидві країни мають спільні гуманістичні цінності, відзначаються своєю миролюбністю та мають нейтральний статус. Завдяки зусиллям Швеції, яка розпочала широку інформаційну та агітаційну роботу, український напрям до демократії підтримав Європейський Парламент ЄС. Країни здійснюють військову співпрацю, обмінюються досвідом у галузі врегулювання криз, участі в миротворчих операціях, реформуванні збройних сил та екологічній безпеці своєї діяльності.

Проаналізувавши поточну ситуацію в Швеції за допомогою методу SWOT, вдалося виявити сильні та слабкі сторони відносин Україна-Швеція, можливості та загрози, які можуть надходити. Подальші відносини України зі Швецією та ЄС залежатимуть від того, чи прислухається наша держава до європейських порад щодо вдосконалення законодавчих норм. На шляху до ЄС уряд повинен підтримувати український народ та громадянське суспільство та наполягати на дотриманні основних демократичних стандартів та верховенства права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абузярова А. Культура Швеції та її відносини з Україною: вид. Національного університету "Львівська політехніка", 2009. С. 16-17. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/6445/1/3.pdf>
2. Алебастрова И.А. Конституционное право зарубежных стран. М: Юрайт М, 2002. 136с.
3. Алексеева Т.А. Современные политические теории. М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2000. С. 479 .
4. Алієва Е. Е. Безпекова політика Швеції в контексті російської агресії проти Швеції. *Грані*, 2019. Т.22, №5. С. 14-24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2019_22_5_4.
5. Андерссон И. История Швеции. М.: Издательство иностранной литературы, 1951. 408 с.
6. Антонович М. Міжнародне публічне право: навч. посібник для студ. вузів. К.: КМ Академія: Алерта, 2003. С. 307.
7. Антошкін В., Цвірова В. Трансформації концепції нейтралітету та позаблоковості європейських країн в умовах глобалізації *Стратегічні пріоритети*. № 2 (27), 2013. С. 198.
8. Арановский К.В. Государственное право зарубежных стран. : ИНФРА-М, 2006. 201 с.
9. Баймуратов М.О. Міжнародне право. Харків: Одиссей, 2001. 672 с.
10. Бараш Ю. Н. Європейський нейтралітет і невизначеність України : монографія / під ред. д. техн. н., професора А. І. Шевцова. Дніпропетровськ: ДФ НІСД, 2002. 341 с.
11. Батира К.І. Загальна історія держави і права. К.: Билина, 1997. 237 с.
12. Бебик В. М. Політологія для політика і громадянина: монографія. К.: МАУП, 2003. 424 с.: іл. - бібліогр.: 454 с.

13. Безкоровайний В. Політика нейтралітету. Так чи ні? *Морська держава*. 2010. № 49. 305 с.
14. Белов Г. А. Політологія: сучасні концептуальні підходи та методи дослідження. *Кентавр*, 1993. № 5. С. 19-20.
15. Богатуров А.Д., Косолапов Н.А., Хрусталеv М.А. Очерки теории и политического анализа международных отношений. М.: 2002. 380 с.
16. Буткевич В. Міжнародне право: Основи теорії: підручник для студ. вищ. навч. закл. К.: Либідь, 2002. 605 с.
17. В. П. Горбатенко, І. О. Бутовська. Політичне прогнозування: навч. посіб. К.: МАУП, 2005. 152 с. бібліогр.: 190 с.
18. Вдовенко В.М. Політика нейтралітету та позаблоковості в сучасній архітектурі європейської безпеки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук; спец. 23.00.04 “Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку”. К, 2005. 22 с.
19. Вдовенко В.М. Роль і місце європейських нейтральних країн в загальноєвропейській системі безпеки / Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2005. вип. 55, Ч. II. 451 с.
20. Вдовенко В.М. Роль і місце європейських нейтральних країн в загальноєвропейській системі безпеки / Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2005. вип. 52. Ч. 1. 241 с.
21. Вейбуль Й. Краткая история Швеции. Стокгольм, 1994. 164 с.
22. Волков А. М. Швеція: соціально-економічна модель. М.: *Думка*. 1991. С. 188.
23. Воловой В., Баторшина И. А. Система безопасности в Балтийском регионе как проекция глобального противостояния России и США. Балтийский регион. 2017. Т. 9, № 1. С. 115.
24. Гаджиев К.С. Политическая наука. М., 1994. 141 с.
25. Гедиков Д. Статус постоянно нейтральных государств в современном международном праве // *Вісник Київського університету імені Т.Шевченка*. 1999. Вип. 14: Міжнародні відносини. 354 с.

26. Горохова, К. Г. “Государство благосостояния”: шведская модель. М., 1989. 199 с.
27. Гришин И. Социал-демократия Швеции: трудное расставание с прошлым. *Мировая экономика и международные отношения*, 2000. №9. 145 с.
28. Громько Ал. А., Плевако Н. С. О возможном вступлении Швеции и Финляндии в НАТО. *Современная Европа*. Вип №2. 2016. 216 с.
29. Гулякин С. С. Двойной нейтралитет Швеции в 1940-1970 годах/научно-технические ведомости Санкт-Петербургского государственного политехнического университета. *Гуманитарные и общественные науки*. 2018. Т. 9, № 1. 154 с.
30. Гулякин С.С. Двойной нейтралитет Швеции в 1940– 1970 годах /Научно-технические ведомости СПбГПУ. *Гуманитарные и общественные науки*. 2018. Т. 9, № 1. 157 с.
31. Дегтярев А. А. Политический анализ как прикладная дисциплина: Предметное поле и направления разработки // *Полис*, 2004. № 1. 154-168.
32. Дмитрієв А.І. Інститут постійного нейтралітету в міжнародному праві: монографія. К.: Юрид. думка, 2005. 312 с.
33. Дмитрієв А.І. Міжнародне публічне право: навч. посібник / К.: Юрінком Інтер, 2000. 186 с.
34. Договірно-правова база між Україною та Королівством Швеція URL: <https://sweden.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/381-dogovirno-pravova-baza-mizh-ukrajinoju-ta-shvecijeju>
35. Додонов В.М. Международное право: *Словарь-справочник*. М., 2007. 220 с.
36. Драгунов Г. П. Швейцарія: історія та сучасність. М.: *Думка*, 2002. 211 с.
37. Дымша Л., Государственное право Швеции, Т. 1, СПб, 1990. 432с.
38. Житомирский В. Альтернатива: Нордический союз. *Новое время*, 1990. №25. 251 с.

39. Зарецкая О. В. Трансформация внешней политики и регионализм Швеции в конце XX века. Скандинавские чтения: этнографические и культурно-исторические аспекты: сборник / Рос. акад. наук, Музей антропологии и этнографии им. Петра Великого. Санкт-Петербург: Кунсткамера, 2014. 223 с.
40. Зимогляд В. Я. Регіон у системі міжнародних відносин. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»* 2014. № 4 (23). С. 160-171.
41. Зленко А. Нейтралітет чи позаблоковість: чи це в інтересах України? *Віче*. 2009. № 8. 151 с.
42. Віднянський С.В. Зовнішня політика України в умовах глобалізації (1991-2003). Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991-2003) / К.: Генеза, 2004. 616 с.
43. История внешней политики СССР / под ред. А. А. Громько, Б. Н. Пономарева. Том 1 и 2. М. 1976.
44. Кан А.С. (отв. ред.). История Швеции. М.: Наука. 1974. 719с.
45. Килин Ю. М. Нейтральные государства на распутье: проблема вступления в НАТО Финляндии и Швеции. *Современная Европа*. март-апрель, 2017. №2 (74). 256 с.
46. Коломієць О. В. Безпекова парадигма Скандинавського нейтралітету: на прикладі Швеції та Фінляндії. *Проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 6. 121 с.
47. Копійка В.В., Шинкаренко Т.І. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. посіб. за ред. Л.В. Губерського. К.: Знання, 2009. – 752 с.
48. Корунова Е.В. Деятельность комиссии по обороне в Швеции и проблема нейтралитета (1930–1935). *Вестник МГУ. Серия 8. История*. 2006. №2. 234 с.
49. Корунова Е.В. Деятельность Швеции в Лиге Наций в 30-е гг. *Вестник МГУ. Серия 8. История*. 2005. №3. 142 с.

50. Косолапов Н. А. Международные отношения: эпистемология и методы исследования. *Международная экономика и международные отношения (МЭ и МО)*, 1988. № 3.
51. Кружков В. Н. 200 лет без войн. Швейцарский нейтралитет в новом веке. М : *Международная жизнь*, 2002. № 8. 226 с.
52. Кружков В.А. Нейтралитет в европейском политическом поле. *Междунар. жизнь*. 2000. № 6. 205 с.
53. Лукашук И.И. Международное право. Особенная часть: учебное пособие для студентов юридических факультетов и вузов. Рос. Акад. Наук. Ин-т гос. и права. Академ. Правовой. Ун-т. М.: Волтерс клувер, 2005. 544 с.
54. М. Андреева, К. Дмитриева. Советский Союз и нейтралитет Швеции в годы Второй мировой войны. *«Международная жизнь»*. 1959. №9.
55. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин: підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. К.: *Знання*, 2007. 461 с.
56. Манжола В. А. Нейтралітет та позаблоковість у європейській системі міжнародних відносин: моногр. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. 167 с.
57. Марочкин С.Ю. Проблема эффективности норм международного права. Иркутск: изд-во Иркутск. ун-та, 1988. 302 с.
58. Мельник Н.А. Концепт нейтралітету: теоретичні засади та особливості трансформації в біполярному і постбіполярному світі / *Науковий вісник Дипломатичної академії України*: зб. наук. праць. 2004. Вип. 10. Ч. II. 409 с.
59. Мельник Н.А. Проблема нейтралітету в зовнішній політиці України. *Політика і час*. 2007. № 4. С. 44-48
60. Мельник Н. А. Трансформація концепту нейтралітету: (вплив процесу глобалізації на позицію нейтральних країн наприкінці ХХ - початку ХХІ століття) / *Зовнішні справи*. 2007. № 8. С. 23-26

61. Мельник Н.А. Трансформація концепції нейтралітету в умовах глобалізації: автореферат, дис. канд. політ. наук: 23.00.04; НАН України, Ін-т світ, економіки і міжнар. відносин К., 2008. 20 с.
62. Мельник О. Нові виклики та загрози вимагають нових підходів до оборони: досвід Швеції / *Національна безпека і оборона*. 2009. № 1. 153 с.
63. Мельник О., Клименко В. Нейтралітет у євроатлантичному вимірі: історія та сучасність // *Національна безпека та оборона*. 2012. № 2-3. 314 с.
64. Мельник О., Чернова А. Нові виклики та загрози вимагають нових підходів до оборони: досвід Швеції / *Національна безпека і оборона*. 2009. № 1. 264 с.
65. Мельник Н.А. Трансформація концепту нейтралітету (вплив процесу глобалізації на позицію нейтральних країн наприкінці ХХ - початку ХХІ століття). *Зовнішні справи*. 2007. №8. 178 с.
66. Мельник Н.А. Концепт нейтралітету: теоретичні засади та особливості трансформації в біполярному і постбіполярному світі. *Науковий Вісник Дипломатичної академії України*: зб. наук. праць. 2004. Вип. 10. Ч. II. 178 с.
67. Методы политических исследований: учеб. пособие для студентов вузов. К. П. Боришполец. М: Аспект Пресс. 2005. 221 с.
68. Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980 – 2000 роки): підручник / Л.Ф. Гайдуков, та ін. К.: Либідь. 2001. 624 с.
69. Мюрдаль, Г. Швеция и Западная Европа. М., 1964. 170с.
70. Общие данные о Швеции: брошюра Шведского Института. Стокгольм. 1994
71. Овсій І. О. Зовнішня політика України (від давніх часів до 1944 року): навч. посібник. 2-ге вид. Київ: Либідь, 2002. 240 с.
72. Марцин В.С., Міценко Н.Г., Даниленко О.А. та ін. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Л.: Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.
73. Пашков М. Шведська модель безпеки: миролюбний, добре озброєний нейтралітет. *Національна безпека і оборона*. 2009. № 1. 165 с.

74. Перебийніс Є. Україна і Швеція: Партнерство, випробуване історією. *Національна безпека і оборона*. 2009. № 1. С. 3.
75. Перепелиця Г. Чи допоможе Україні зіграти "партію" світового гравця" нейтральний статус? */День*. 2006. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/svitovi-diskusiyi/chi-dopomozhe-ukrayini-zigrati-partiyu-svitovogo-gravcsya-neutralniy-status>
76. Петюр Р. Послідовний нейтралітет: Важлива складова близькосхідної політики України. Київ: *Міністерство закордонних справ України*. 2006. №7. №8.
77. Политический анализ: уч. пособ. Москва: Логос, 2002. 152 с.
78. Політологія: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ. 1999. 108 с.
79. Політологія: навч.-метод. комплекс: за ред: Ф. М. Кирилюка. Київ, 2005 р.
80. Речич С.Л. Досвід скорочення та реформування збройних сил європейських країн і необхідність його обліку в Україні. *Оборонний вісник*. 2012. № 4. 251 с.
81. Сахаров Д.М. Банки Швеции на фоне развития европейской интеграции / Бизнес и банки. 1999г.
82. М.В. Андреева. Сборник важнейших документов по международному праву. Часть I. уч.-метод. пособие. М. 1996. 491с.
83. Сидоров А.Ю., Клеймёнова Н. Е. История международных отношений. 1918-1939 гг. М., 2006.
84. Смирнова А. А. Соотношение понятий «мир» и «нейтралитет» во внешней политике Швеции . *Studia Humanitatis Borealis*. 2016. № 1(6). 122 с.
85. Сунгуровський М. "Нейтралітет" як "пастка" для національної безпеки України. *Військо України*. 2008. № 5
86. Сунгуровський М. Испит на нейтралітет. *Україна-НАТО*. 2008. №1. URL:

https://shron2.chtyvo.org.ua/Natsionalna_bezpeka_i_oborona/2008_N09_103_Aktualni_problemy_natsionalnoi_bezpeky_Ukrainy.

87. Теория и методы в социальных науках / под ред. С. Ларсена. М. 2003. 288 с.
88. Тимашкова О. К., Шведская социал-демократия у власти, Москва, 1992. 143 с.
89. Тиунов С. И. Международное гуманитарное право: уч. пособие. 1998. 86 с.
90. Тускоз Ж. Міжнародне право: підручник пер. з фр. Л. Бадешко. К.: АртЕк. 1998. 401 с.
91. Урланис Б. Ц. История военных потерь. спб.: Полигон. М.: АСТ. 1998.
92. Ушаков Н.А. Международное право: учебник. М.: Юрист, 2009. 304с.
93. Федияк Г.С. Міжнародне приватне право (у запитаннях та відповідях): навч. посіб. 2000. 202 с.
94. Цыганков П.А. Международные отношения. М., 1996. 362 с.
95. Чекаленко Л. Д. Позаблоковість чи нейтралітет: європейський досвід. *Зовнішні справи*. 2013. № 7. 214 с.
96. Черниловский З.М. Всеобщая история государства и права зарубежных стран. М.: *Наука*, 1996. 186 с.
97. Черниловский З.М. Хрестоматия по всеобщей истории государства и права. М.: *Наука*, 1996. 284 с.
98. Шевченко А. Р. Основні принципи та напрями зовнішньої політики Швеції: автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.04; НАН України, Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. К., 2013. 19 с.
99. Широкоград А. Б. Швеция. Гроза с Балтики. М.: Вече. 2008. 432 с.
100. Щедрова Г.П. та ін. “Основи політології”: навч. посіб. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005. 170 с.

101. Янюк Н. Принцип політичного нейтралітету в діяльності посадових осіб. *Право України*. 2000. № 12. 286 с.

102. Ярош О.Б. Загальна теорія політики: навч. посіб. для студ. спец. "Політологія" вищ. навч. закладів. Луцьк: РВВ "Вежа" Волин. держ. ун-ту Ім. Лесі Українки. 2005. 240 с

103. Malmberg M. Neutrality and state-building in Sweden. Houndmills: Palgrave, 2001. 226 p.

ДОДАТОК

Таблиця 3.1

Перелік чинних міжнародних угод між Україною і Королівством Швеція

№ п/п	Дата набуття чинності	Назва угоди
		Міждержавні
1.	15 березня 1924 р.	Декларація щодо взаємних претензій між СРСР та Королівством Швеція (продовжує бути чинною згідно з Протоколом між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція про договірну базу двосторонніх українсько-шведських відносин від 23.03.1999 р.)
2.	27 лютого 1961 р.	Обмін нотами про скасування деяких консульських зборів між СРСР та Королівством Швеція (продовжує бути чинним згідно з Протоколом між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція про договірну базу двосторонніх українсько-шведських відносин від 23.03.1999 р.)
3.	15 квітня 1986 р.	Угода про взаємний захист авторських прав між СРСР та Королівством Швеція (продовжує бути чинною згідно з Протоколом між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція про договірну базу двосторонніх українсько-шведських відносин від 23.03.1999 р.)
4.	13 січня 1992 р.	Угода між Україною і Королівством Швеція про встановлення дипломатичних відносин
		Міжурядові
5.	4 червня 1996 р.	Конвенція між Урядом України і Урядом Швеції про уникнення подвійного оподаткування доходів та попередження податкових ухилень

6.	1 березня 1997 р.	Угода між Урядом України та Урядом Королівства Швеція про сприяння та взаємний захист інвестицій
7.	23 березня 1999 р.	Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція про договірну базу двосторонніх українсько-шведських відносин
8.	18 червня 1999 р.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція про міжнародні перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом
9.	21 червня 1999 р.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція про співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю
10.	23 березня 1999 р.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція про оперативне сповіщення про ядерні аварії та обмін інформацією про ядерні установки
11.	23 березня 2000 р.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція про співробітництво в галузі ядерної безпеки
12.	27 березня 2001 р.	Угода між Урядом України та Урядом Королівства Швеція про повітряне сполучення
13.	4 грудня 2001 р.	Протокол між Урядом України та Урядом Королівства Швеція про співробітництво у військовій сфері
14.	4 червня 2008 р.	Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція про загальні умови технічного та фінансового співробітництва
15.	21 листопада 2008 р.	Меморандум про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Урядом Королівства Швеція щодо співробітництва в енергетичній сфері
16.	6 грудня 2010 р.	Угода між Урядом України та Урядом Королівства Швеція про співробітництво у сфері розвитку

Міжвідомчі		
17.	7 вересня 1993 р.	Угода про співробітництво між державним комітетом України з питань ядерної і радіаційної безпеки (Укрдержкомядербезпеки) та Шведським інспекторатом ядерної енергетики (SKI) щодо діяльності, пов'язаної з нерозповсюдженням ядерної зброї
18.	28 січня 2004 р.	Меморандум про співробітництво у галузі культури між Міністерством культури і мистецтв України та Шведським Інститутом
19.	8 вересня 2004 р.	Меморандум про співробітництво між Міністерством України з питань надзвичайних ситуацій та Шведським агентством рятувальних служб у галузі запобігання надзвичайним ситуаціям та ліквідації їхніх наслідків
20.	18 квітня 2007 р.	Лист про наміри щодо співробітництва між Міністерством фінансів України та Міністерством фінансів Швеції
21.	21 листопада 2008 р.	Меморандум про порозуміння між Міністерством охорони навколишнього природного середовища України та Шведською агенцією охорони довкілля про співробітництво у галузі охорони навколишнього природного середовища
22.	14 січня 2010 р.	Угода між Державним комітетом ядерного регулювання України та Шведським органом з радіаційної безпеки про співробітництво в галузі ядерної безпеки та радіаційного захисту